Масса а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера дена • ШИНАРА, 17 май, 1977 шу. • № 59 (5726). • Мах 2 кеп.

КПСС Центральни Комитетеи СССР Министрий Советеи

1977 ШЕРА ХЬУВКЪАМ ЧУЭЦИЛГА, ЮРТБОАХАМА ПРОДУКТАШИ ДОАКЪАРАШИ КИЙЧДЕЛГА IАЛАШДАРА КХЫ ТIА А ДЕ ДЕЗАРЕХ

Хьувкъам ший ханнахьа чуэцара, юртбоахама продукташ, геттара дика гIожа а моша я доакъараш кийчдара лаьрхIа КПСС Центральни Комитетои СССР Министрий Советои союзни республикай компартей ЦК-ш, министрий советаш, министерстваши ведомстваши, парте областнойи районнии комитеташ, автономии республикай министрий советаш, къахьегамхой депутатий моттигерча Советий исполкомаш, моттигера юртбоахама органаш, колхозий, совхозий, заготовкайи транспортнии организацей кулгалхой деккарийла баьб 1977 шера хьувкъам чуэцара, юртбоахама продукташи доакъараши кийчдара ший ханнахьа кийчо елга Iалашде, из дара: дерригача боахамашка юртбоахама культураш чуэца йолаялеи доакъар кийчде доладалалеи ши кIира хьалхагIа ялат чуэца ерригa техника кийча хилийта, комбайнаш санна йола машинаш шин сменагIа болх бергболаш кийчъяь хила езилга теркал а деш, из техникеи транспортни средстваши тоаярга хьожилга Iалашде, хIаьта иштта колхозаш, совхозаш, заготовительнии транспортнии организацеш хьувкъам чуэца, юртбоахама продукташи доакъари кийчде а дIаккхахьа а кийчъяларга хьажа; ялат чуэца агрегаташ лакха говзал йолча механизаторашца Iалашъе, дика болх а беш, хьувкъам чуэцача машиний техническии торонех ма-могга чIоагIагIа пайда а эцаш къахьегама овсарле эггара лакхагIа хилийтара тIехьа юрта боахама механизаторашта юкъе шерагIа социалистически яхь йоаржае; хьайоаккха юртбоахама продукци дикагIа хилийтара а из чуэцача хана хьатташка, заготовительни пункташка, лоаттаергйолча моттигашка дIаккхухьача хана йоа ца яра тIадерзадаь гIулакхаш чаккхдаха; гурахьа дIайийна культураши хьажкIаши лораяра къаьстта теркам тIабахийта; хьалашка хьежжа вIаштIехьъяха еза 1977—78 шера хан юкъе хьайбаш Iангара дахара доакъар кийчдара планаш, кийчъю йол, сенаж, силос, баьца хьоар, гранулированнии брикетированнии доакъараш дика хулга Iалашде, боахамашка кхы тIа а доакъар Iоадаран нох дикагIча тайпара пайда эцаран ерригa торонаш оарцагIъяха еза; гIожа доакъар кийчдешше а хьайбаш чусовцадалехь из дуккагIча даьккъе хьайбай фермашка дIатIаэза даргдолча тайпара вIаштIехьдаккха деза гIулакх, де мел доагIар долда цIерехи лечкъаларахи доакъараш лорадара.

Хьувкъам чуэца а кхыйола юртбоахама а машинаш, царна эша запасной оатхалаш, резинотехническии изделеш, оборудовани, доагора-смазочни материалаш арахецача министерстваштеи ведомстваштеи тIадиллад уж хIамаш оттаяьча ханал хьалха юрта боахамгеи хин боахамгеи дIаккхоачийтилга.

Колхозаштеи совхозаштеи, СССР мелнорацеи хин боахамей Министерства, СССР заготовкай Министерства предприятештеи организацештеи кхы тIа а хьожаяьй оборудовани, мехкдаьтта продукташ, шинаш, запасной оатхалаш, резинотехническии электротехническии изделеш, метизаш, металл, кхыйола материалаш.

Соцам тIа белгалдаьд министрашн СССР ведомствай кулгалхойн юрта боахама хьувкъам чуэцара эша тракторaш, автомобилаш, комбайнаш, кхыйола юртбоахама машинаш, царна эша запасной оатхалаш, доагори смазочни материалаши, шинаши кхыйола материальнотехнически ресурсаши хилийтара оттаяь заданеш кхоачашъяра хьалхара шоаш бехктокхаме болга.

Союзни республикай министрий советашта, СССР юрта боахама Министерствана, СССР мелиорацеи хин боахамей Министерствана, Союзсельхозтехникана тIадиллад 1977 шера хьувкъам чуэцача ерригача автотракторни паркага хIама юкъе ца эккхийташ болх байтара кхоачам хиллал доагори смазочни материалаши Iоаелга, боахамашка мехкдаьтта продуктаех пайда эцаран уж лораяран тIехьа тIахьожам оттабелга. Доагори смазочни материалаши кхоаьча тракториcташта - машинисташта (болх беча хана агротехническии декхараши заданеши кхоачашйой) лу кходаьча доагорен смазочни материалийн маьхах 70 процент йола преми. Трактористий - машинистий бехкагIа мехкдаьтта продукташ йоагIачул дукхагIа йоаьяле царгара дIадоаккх боарамал совгIа доадаьча лоагорен смазочни материалийн маьхагIа доагIачох 50 процент ахча.

Ка бола ялат чуэцача уттача хьалашка хьежжа союзни республикай министрий советашца баьча бартагIа СССР юрта боахама Министерстванеи Союзсельхозтехниканеи бокъо еннай 1977 шера май-август бетташка юрта боахама хьожаяьча фондегIа тела ялат чуэца комбайнаш лоаттаяра ханаш хувца.

Союзни республикай министрий советашта бокъо еннай шоай водительски составе ремонтни средстваши йолаш ерригача предприятей, учреждений, организацей грузовой автомобилаши бортовой автоприцепаши, соцам тIа белгальяьча цхьайолча министерствайн ведомствайн автомобилаш йоацаш, ялат чуэцара юкъеоза.

Ялати кхыйола юртбоахама продукташи дIаккхухьача грузовой автомобилашка деннеи бийсаннеи болх байта лаьрхIад. Союзнии автономнии республикай министрий советашта, крайисполкомаштеи, облисполкомаштеи тIадиллад ялат чуэцача ерригача автомобилех хIаране тIа шишша саг хургволаш водителаш хулийтилга, эшаш бале халкъа боахама кхыча доакъошкара водителаш а кхувлаш.

Ялат, кхыйола юртбоахама продукташ, силос, сенаж дIаоза командировке бохийтача автомобилий водителашта, ремонт еча болхлошта, механикашта, автоколонцай начальникашта, автомобильни боахамий диспетчерашта, хIаьта иштта колхозий, межколхозни предприятейи организацейн водителашта лу цар юкъерча алапех 75 процент, е командировке болаш йоаккхача хача керттера болх беча моттигерча тарифни ставкал кIезигагIа доацаш. Из ахча цу болхлошта хьалу цар керттера болх бечара, хIаьта колхозашкара, межколхозни предприятешкареи организацешкареи командировке бахийтача водителашта из ахча дIалу ялат чуэцача цар болх беча организацешеи боахамашеи. Цунца дувзаденна командировке бохийтачарна суточнии квартирнии телаш.

Беза мухь ккухьача автомобилаш тIеи прицепаш тIехьайолча автомобилаш тIеи (автопоездаш) 1977 шера хьувкъама ялати кхыйола юртбоахама продукташи дIаккхухьача водителашта тарифни ставках 25 процент преми лулга оттадаьд, нагахьа санна цар хIара сменагIа йоагIа норма оттаяьча балха хана кхоачашйой, шин сменагIа (цхьан автомобила тIа ши водитель) болх а беш комбайна тIара ялати шекара свеклаши заготовительни пункташка дIаккхухьаш деннеи бийсаннеи автомобилаша 20 сахьатал кIезигагIа доацаш болх бой тарифни ставкай 20 процент, хIаьта СибарегIеи, Урала, Лохерчеи Юкъерчеи Волга районашка, Казахстана целинни районашка ялат дIаккхухьаш болх бечарна тарифни ставка 40 процент боарам болаш преми лу. Преми лу деннеи бийсаннеи баьча балхага хьежжа, нагахьа санна деннеи бийсаннеи йола задани кхоачашъяьялеи автомобиль дикача хьал тIа йолаш дIаенналеи.

Союзни республикай министрий советашта мукъа беннаб, нагахьа производстве эшаш моттиг нийслой, 1977 шера комбайнашкара ялат дIаийдеча пункташка кхаччалца хьувкъам чуозаш йолча автомобилий водителий (автомобилаш лехка бокъо йола) гIончаш лелабе совхозаштеи, паччахьалкхеи кхыча юртбоахама предприятештеи бокъо тела а из гIулакх колхозашта могаде а. Автомобилий водителий гIончашта доагIа алапи водителa даьккхачох 80 процент хулаш дар хьежаде.

Иштта лаьрхIад, совхозийн кхыча паччахьалкхеи юртбоахама предприятейн тракториcташта-машинисташта, хIаьта иштта ялат чуэца командировке бахкийтача ялати ялата-бобови культураши, цкъа дIайийча дуккхача шерашка тIаювлача баьцийн ленеи фу, силосни доакъареи культураш чуэцача комбайнаш тIеи кхыча хьувкъам чуэцача агрегаташ тIеи болх беш болча тракториcташта-машинисташтеи кхыча механизатораштеи боахамо оттаяь сезонни нормаш кхоачашъярахи дика болх баьчеи доа ца деши ялат чуэцарахи 2 центнерагара 4 центнерга кхаччалца (мах боацаш) ялат тела.

Комбайнаш тIеи юртбоахама культураш чуэцача агрегаташ тIеи къахьегача кхыча болхлошта ялат лу: трактора тIа болх беча тракториста-машиниста комбайна тIа болх беш волча тракториста-машиниста хьожадаьча ялатах 80 процент, комбайна тIа болх беча тракториста-машиниста гIончийнеи автомобила водителаи—70 процент хIаранена, токкхораш ечоа — 50 процент.

Цу тIа тракторнстий-машинистий, кхыча болхлой, цар безам хуле ялата метта цун закупочни маьхах ахчанца дIаэца а йиш я доагIар.

СибарегIеи, Урала, Гаьнарча Малхбоалеи, Казахстана целинни районашка ялат хьоккхаш, касарах Iодуллаш жаткаш тIа болх беча тракториcташта-машинисташта ялат чуэцара балхаш доладеннача хьалхарча 7 дийнахьа, хIаьта кхыча районашка хьалхарча 5 дийнахьа, ялат дика хьувкъарген из чуэцара балха хьалашкеи хьежжа, хIара ялат чуийцаьа гектара тIера 0,5 килограмм ялати хIаьта чуэцача гороха гектара тIера —1,5 килограммага кхаччалца горохи яла лаьрхIад.

Совхозийн кхыча паччахьалкхеи юртбоахама предприятейн директорашта мукъа беннаб совхозе даим болх беча нахаи, хIаьта иштта юртбоахама культураш чуэцача юкъа болх беча нахаи, хIаьта иштта юртбоахама культураш чуэцача юкъа болх бе баьхкараштеи продукци яккхарга дIабодача маьхах, цхьабакъда розничии маьхал лакхагIа из хургбоацаш, алапи кIала а хьежадеш, хьахиннача хьувкъамах 10 процентага кхаччалца коартол, баьцадаараш, сом, комсаш, комараш, бахчеви культураш тела, цул совгIа йол, ча чуэцача, силос, сенаж Iалашъеча, баьца хьоар доаккхача болх беш болча наха доагIача алапена кхы тIа (мах боацаш) луш, совхозашкеи кхыча юртбоахама предприятешкеи даим болх беча, цIагIа шоай доалахьа доахан леладеча наха, шийга дIабахача планови маьхах луш Iалашъяьча аьлахи силосахи 10 процентага кхаччалцеи, Iалашдаьча чах 20 процентага кхаччалцеи доакъар тела.

Совхозийн хьунбоахама предприятейн директорашта бокъо еннай тракторехи машинехи пайда эца йиш йоацача лаьтташ тIа кулг-кара хьоккхаш йол Iалашъеча болхлошта 50 процентага кхаччалца (мах боацаш) йол тела.

Цу тайпара поощренеш елга могадаьд колхозашта а.

Лоацпача ханашкеи доа ца деши ялат чуэцарца тракторнстий-машинистий материальни безам дукхагIа тIабахийтар духьа союзнии автономнии республикай министрий советашта, крайисполкомашта, облисполкомашта мукъа беннаб совхозашкеи паччахьалкхеи кхыча юртбоахама предприятешкеи ялат, ялатабобови культураш, ялата лаьрхIан силосан хьажкIаш, генараш, шекара свекла, коартол, баьцийн шекара свеклайн фу чуэцача болх беш болча тракториcташта-машинисташта хIанз йолча къахьегамах лакхара мах телара условешта меттел 1977 шера дена, хьувкъам чуэцара сезонни нормаш кхоачашъярга хьежжа, лакхара сдельни расценкаш укх боарамагIа балха юкъекхахьа: СибарегIеи, Гаьнарча Малхбоалеи, Казахстана целинни районий совхозашка, хьувкъам чуэцара сезонни нормаш кхоачашйой, 25 процентагара 40 процентага кхаччалца, Уралеи, Поволжьеи совхозашка — 25 процент, кхыча районашка — 15 процент, нагахьа сезонни-нормаш 40 процентагара 60 процентага кхаччалца кхоачашйой — 50 а 30 а процент йоагI-йоагIача, хIаьта 60 процентал лакхагIа сезонни нормаш кхоачашйича — йоагI-йоагIача 100 а 60 а процент.

Лакхе белгальяьча районашка укх боарамагIа мах тIаккхет кхыйола юртбоахама культураш чуэцачеи доакъараш кийчдечеи: хьувкъам чуэцача сезонни норма 25-негара 40 процентага кхаччалца кхоачашйича — 15-и 10-и процент, сезонни норма 40-негара 60 процентага кхоачашйича — 30-и 20-и процент, хIаьта сезонни норма 60 процентал совгIа кхоачашйича — 60-и 30-и процент.

СССР юрта боахама Министерствана тIадиллад юрта боахама болхлой профсоюза ЦК-аца дага а яьнна ялат ардареи кхыйола юртбоахама культураш чуэцареи сезонни нормаш оттаяра порядок чIоагIъелга.

Юкъедоаладаьд шин сменагIа болх а беш ялат чуэцача, свеклаш чуэцача, силос хьоккхача, коартолаш чуэцача комбайнашцеи боамби чуэцача машинашцеи шиннел кIезигагIа сменни норма а ца йоаккхаш къахьийгача тракториcташтеи-машинисташтеи цар гIончаштеи даьккхача алапел совпагIа 20 процент боарамагIа, хIаьта СибарегIеи, Урала, Лохерчеи Юкъерчеи Волга районашкеи Казахски ССР целинни районашкеи 40 процентага кхоачаш, Приморскии Хабаровскии краяшкеи Амурски областеи соя чуэцача — даьккхачох 40 процентага кхоаччаш премеш лулга.

Союзни республикай министрий советашта бокъо еннай, баьча соцамга хьежжа, 1977 шера эшаш моттиг хилча, городашкара, болхлой поселкашкара, юрташкара къахьега могаргдола баха нахи, хIаьта иштта лакхехьарча дешара заведеней студенташ, лаьрххIа юкъерча дешара заведенейи профессионально-техническии училищайи дешархой юртбоахама балхаш деи ялат дIачуийдеча предприятешка болх беи юкъеоза.

Союзни республикай министрий советашта тIадиллад хьувкъам чуэца хьабаьхка нах хоза тIаэцилга, кхерам боацаш дIахьа кхувлилга, дIа-хьа нийсбелга, царна культурно-бытовойи медицинскии гIулакх делга, общественни кхача лоаттабелга, хIаьта иштта къахьегам лорабара бокъонаш нийса кхоачаш а еш цу болхлоех кхетамца пайда эцилга Iалашдар.

Оттадаьд, 1977 шера юртбоахама балхаш деи ялат дIачуийдеча предприятешка болх беи юкъеэзача болхлоштеи гIулакхерча нахаи цар керттерча балха моттиге бетта юкъера доаккхача алапех 50 процент дар дусилга. Цунца дувзаденна царна лац суточнии квартирнии.

Союзни республикай министрий советашта бокъо еннай, фабричнии маточнии шекара свеклаш чуэцачеи, хIаьта иштта свеклай фу доаккхачеи къахьегача совхозий болхлошта, соцамга хьежжа лакхъяьча расценкаех доккхагIа алапеш дала.

Ше йолча тайпара хувца ца луш юс хьалхе а зяба лаьтта оахача тракториcташта-машинисташта закупочни маьхах ялат дохкара дIадахача шерашкара положени.

РСФСР Министрий Советан Казахски ССР Министрий Советан мукъа беннаб РСФСР-ен Казахски ССР-ен целинни районашка хьувкъам чуэца баьхкача тракториcташтеи-машинисташтеи тракторнстий-машинистий гIончаштеи, сезонни норма кхоачашъеш цу районашка комбайнаш тIа болх баьраштеи паччахьалкхеи закупочни маьхах 10 центнерга кхаччалца ялат царга дохка колхозаштеи, совхозаштеи, кхыча паччахьалкхеи юртбоахама предприятештеи бокъо яла.

СССР заготовкай Министерствана бокъо еннай РСФСР-ен Казахски ССР-ен целинни районашка хьувкъам чуэца баьхкача тракториcташкара-машинисташкара, тракторнстий-машинистий гIончашкара, автомобилий водителашкара цар даьккха ялат станцешта юххерча ялат дIачуийдеча предприятешка — 14 центнерга кхоачаш боарамагIа, хIаьта кхыча районашка ялат чуэца баьхкарашкара — хьувкъам чуэцача даьккхача ялатах боахамо еннача справкагIа хIаранегара 4 центнерга кхоачаш дIачуэцеи дIачуденнар миссел дола ялат цIаккхаьчачул тIехьагIа юха хьаэцеи.

1977 шера кхыча республикай, краяй, областий колхозашкеи совхозашкеи ялат чуэца боагIача тракториcташта-машинисташта, кхыча механизаторашта ханна болх бе болхача моттигага дIаккхаччалцеи юха цIабахкеи ахча лулда, хIаьта наькъа водаш йоаккхача юкъагIеи совхозе е колхозе дIаккхаьчача хьалхарча кхаь деннеи юкъера алапи а лулда царна. Цу механизаторий къахьегамах алапи дала деза дIаккхаьчача боахаме йолча нормашкеи расценкашкеи хьежжа. Механизаторашта дус цар доаккхача юкъерча алапех 75 процент дар. Цунца дувзаденна командировке болхача механизаторашта лац суточнии квартирнии. Колхозашкара командировках бахкийтача механизаторашта алапи тIаккхет шоай керттерча балха моттиге оттадаьча боарамагIа, балха стаж теркал а еш.

Цу тайппара хьалаш юкъе доаладе могаду мехка кхыча районашка гIожа доакъар Iалашде бохийтача совхозий а паччахьалкхеи кхыча юрта боахама предприятей а тракториcташта-машинисташта, автомобилаш тIа болх берашта.

Союзни республикай министрий советашта бокъо лу 1977 шера водителашца цхьана тракторaши бензавозаши, тракториcташ-машинисташи кхыбола механизатораши, промышленни, транспортни, кхыча предприятей, учреждений организацей водителаши, царна енна плановн заданеш кхоачашъяра новкъарле а хургйоацаш хуле, болх сихагIа болча колхозашкеи совхозашкеи бахийта. Белгалбаьхача болхлошта къахьегарах лур 1976 шера хиннар санна хила деза.

Ялат хьаэцара ха лоацъяра РСФСР Министрий Советан Казахски ССР Министрий Советан бокъо еннай ялат хьачутела доладеннача хана дена 1977 шера 1 декабрь тIаккхаччалца денна йола норма кхоачашъеча, ялат хьанийдеча, эрий даьдача лаьтташка йолча пунктaшка ялат Iодоассадеш а тIадотташ а къахьегача болхлошта-грузчикашта 50 процент лакхдаь алапи дала.

Союзни республикай министрий советашта тIадиллад лакхара дикал йола фу шоашта эшшача боараме Iалашдайтара, колхозашка, совхозашка, паччахьалкхеи кхыча боахамашка ялата а ялатабобови а культурай страховойи переходящии фондаш яра, иштта паччахьалкхеи ресурсашта сортах дола фу чудохкара йола планаш кхоачашъяра тIахьожам белга. Хьалкхеяь дефицитни а перспективни а ялатеи ялатабобови культураш, мугIарерча хьажкIий гибридаш алхха фуна лаьрхIа йита еза.

Союзни республикай компартей ЦК-аш, крайкомаш, обкомаш, парте райкомаш, промышленни предприятей партийни организацеш декхарийла я шефство а делаеш колхозашта, совхозашта, ялаташ дIаийдечеи уж чаккхдоахачеи предприятешта ялаташ чуэца техника кийчъярцеи элеваторашта, ялата складашта ремонт ярцеи 1977 шера юртбоахама культурай хьувкъам чуэцара новкъостал де оарцагIа яла.

Союзни республикай министрий советаш СССР юрта боахама Министерствацеи царга хьежжа профсоюзий республиканскии советашцеи дага а яьнна декхарийла яьй 1977 шера ялаташ а юртбоахама кхыйола культураш а чуэцачеи уж дIайоахьийтачеи юрта боахама районашта, районий группашта, автономии республикашта, краяшта, областашта 10 дийнахьа баьча балха итогех автоколоннашта, кхыча транспортни подразделенешта дIа-юха тела цIе байракхаши ахчаи совгIаташи тела, иштта юкъе доаладе хьажа деза 1977 шера ялаташ чуэцачеи юртбоахама продукташта заготовка ечеи лакхара хьоккхамаш дола болхлой белгалбахара дола моральни а материальни а гIулакхаш.

КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советеи соцам тIа белгалдаьха кхы а дукха гIулакхаш да ялаташ чуэцара, юртбоахама продукташта заготовка яра ший ханнахьа кийчо ен из дика чаккхдаккхеи аьнна чIоагIдаь.

КПСС Центральни Комитети СССР Министрий Советн тешаш я партийни, советски, юртбоахама, заготовительни, профсоюзни, комсомольски организацеша, колхозашеи совхозашеи, промышленни предприятешеи транспортни организацешеи, КПСС Центральни Комитето колхозхошта, совхозий болхлошта, механизаторашта, Iилмахошта, юрта боахама специалисташта, юрта материально-технически хIамаш телача промышленноста болхлошта, Советски Союза берригача къахьегамхошта декхараш хьалхашка а оттадеш яздаьча каьхато ма-яххара, производства эффективности балха дикали лакхъяра, иттлагIча пятилетка заданеш ханал хьалха кхоачашъяра Ерригасоюзни социалистически яхье а этта шоашта могар дергхиларах ялат чуэцача, доакъар кийчдеча, ялат чуэцача хана из ца дайтара, эшшача боараме доакъар Iалашдара, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дузача шера йола паччахьалкхенга ялат а кхыйола юртбоахама продукташ а йохкара планаш кхоачаши тIехкхоэчаши ергхилара.

---

19 ИЮНЕ—СОВЕТАШКА ХОРЖАМАШ

ХАЛКЪО ЦIЕРАШ ЙОАХ ДИКАГIБАРИЙ

Республика городашкеи юрташкеи политически хьинар чIоагIгIа айденнача хьале чакхъювл хоржамашта хьалхара къахьегамхой собранеш. Цига цIераш йоах коммунистийн парте боацарийн йохаргйоацача блока кандидатий — болхлой, колхозхой, интеллигенце викалий.

Хоржамашта хьалхара болхлой, инженерно - технически болхлой, гIулакхерча наьха собрани хилар Къилбаседа-Кавказски машиннаькъа Грозненски наькъа дистанце. Из хьалийллар местни комитета председатела П. Д. Куценкос. Къамаьл де дош делар партийни организаце секретара Е. М. Асряна.

— Политически къахьегамеи хьинар айденнача, Коммунистически партенеи цун ленински Центральни Комитетан гонахьа халкъ айхха кхотаденнача хьале чакхйоал вай мехка хоржама кампани, — аьлар цо. ИттлагIча пятилетка шоллагIча шера планаш кхоачашъяра, Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дизара баха ма-боагIара накъабахара яхье баьннаб беррига къахьегамхой.

Собране гулбеннараша массава раьза а волаш городской Совета депутаталла кандидаташ оттабир монтераш Р. М. Носаеваи Р. А. Бисултановаи. Уж бовзаш ба дика болх бу, общественни вахаре хьинаре дакъа лоаца нах санна.

Октябрьски районни Совете депутаталла кандидаташ оттабир монтер А. К. Браиловаи механик - наладчик М. Г. Стефареци.

Хоржамашта хьалхара собрани дика чакхъяьлар Грозненски локомотивни депо. Цун доакъашхоша моттигерча Советий депутаталла кандидаташ оттабир шоай коллективе дикагIбола нах. Масала, машинист В. П. Потемкин горсовета депутаталла кандидат оттавир. 1951 шера дена машиннаькъа транспорта тIа болх беш ва из. Цу юкъа цох хиннав башха говза машинист, «Профессех дикагIа вола болхло» яха цIи яьккхай. Толамаш дахарах цунна еннай Къахьегама ЦIеча Байракха орден, из ва коммунистически къахьегама ударник. Собране гулбеннараша городской Совета депутаталла кандидатий цIераш яьхар машиниста гIончий А. Х. Сулеймановa, А. Т. Трощалова, двигателаш тохкачун В. В. Панфиловича, кхычар.

Горячеводски УБР болхлой, инженерно - технически болхлой, гIулакхерча наьха хоржамашта хьалхарча собране Грозненски районни Совета депутаталла кандидат оттавир Горячеводски УБР начальник Ф. М. Кацман. Горячеводски юрта Совета депутаталла кандидатий цIераш яьхар УБР лаборанта-оператора В. П. Куликовай, УБР начальника заместитела О. О. Бекмурзиева, партбюро секретара И. С. Серебрякова, Горячеводски юрта Совета председатела У. С. Денцева, кхычар.

АГИТПУНКТО НАХ ТIАОЗ

Дика вIаштIехьбаьккхан лостам болаши бу шоай болх Грозненски кооперативни техникумерча № 39 йолча хоржамий участка агитпункто.

Цунна лаьрхIа хьакъоастадаьча паргIатачеи сийрдачеи цIагIа хоржамех лаьца тайп-тайпара литература да, социализма башхалонаш къаьгга хьагойт «ДегIаена социалистически общество» яхача стендо. Цу тайпара стенд да Нохч-ГIалгIайчеи республика карагIдаьннараш хьагойташ а.

49 саг чувоагIа техникумерча агитколлектива. № 4 йолча микрорайоне бахача наха юкъе агитационно - массови болх беш болча цар хIанзле массехк беседа яьй харжархошта юкъе. Цар къамаьлаш хетадаь да керттерча даькъе КПСС XXV съезда решенешта, партеи правительствай чурчеи арахьарчеи политикана, «Сийлахьйоккхача Октябрьски социалистически революце 60-ча шерах» болча КПСС ЦК соцама пропаганда яра. Из деррига цар дувц Советски Iаьдал латтача шеращка важарашха долча халкъашта карагIдьннарашцеи иттлагIча пятилетка шоллагIча шера кхоачашде дезача декхарашцеи дувзаш.

Шоай участке чубоагIача харжархой спискаш оттаяь баьннаб агитатораш. Кхаж тасса беза аьнна белгалваьккхав 2230 саг. ХIанз цIаьккхазза а уж спискаш нийса йий хьожаш ба укхаза.

Пхезза вIаштIардаьча нийс цIагIа бахача наха юкъе хоржамашта кийчо яра болх беча цар агитаторашта юкъе из гIулакх эггара хьинарегIа кхоачашдераш белгалбоахаш цIераш яха йоагIа техникума преподавателий коммунистий В. С. Мартиросова, Б. П. Долинскa, В. Ф. Глинка, лаборанткай А. С. Мазинцинай, Г. Колика. Харжархошта хьалхашка беседаш яь ца Iеш, царна кинофильмаш гойта а лерхIаш ба уж.

Цу гIулакха эша торонаш йолаш я техникума коллективе. Харжархой безам тIаозаргбола дукха кхыдола хIамаш а да укхаза. Шоай лаьрххIа «ТIема сийлен» музей а я техникуме вIашагIъелла.

Укх деношка хоржамашта хьалхара собрани чакхъяьннай укхаза. № 39 хоржамий участке гIолла Грозненски городской Совета депутаталла харжа кандидат оттаяьй КПСС Грозненски горкома секретарь Белоглазова Лилия Петровна, хIаьта Ленински райсовета депутаталла харжа кандидат оттаваьв техникума директор Бисчеков Александр Батарбиевич. Царна тIехьа кхаж тассара беррига харжархой тIахьехаш ба хIанз агитатораш.

С. ШАБИЕВ.

Инструктивни совещани

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо инструктивни совещани йир районин я, городий а, Грознерча районий а къахьегамхой депутатий Советашка хулача районни городийи хоржамий комиссей председателашца, председателий заместителашца. Цига дийцар хоржама законо дIадехар толха ца деш, организационни мероприятеш чакхъяхара йилла ха нийса лелаяра хьакъехьа хоржамашта кийчо еча хана комиссешта хьалхашка латтача декхарех.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретара Н. Я. Правенька а цига доклад яьча Президиума организационни отдела заведующе В. К. Балясникова а дийцар комиссей керттерча декхарех, цар балха порядках. Къаьстта белгалдаьккхар цига цу Советe хулача хоржамий Положени нийса лелае езилга, харжархой спискаш оттаелга ший ханнахьеи гIалат доацаши чаккхдаккха дезилга, хоржамий бюллетенеш кийчдарах, депутатий Советашка хержараштa еча регистрацех, и. кх. дI.

Инструктивни совещане балха юкъе дакъа лоацаш хилар къахьегамхой депутатий районни, городий исполкомий секретараш.

ОВСАРЕ КЪАХЬЕГ

Укх шера Наурски района «Терский» совхоза хьайбаш леладераша биъ бетта планагIа 121 тонн йохка езаш хиннача 1 Май тIаккхоачаш 170,5 тонн шура ехкар. Къахьегама овсарле лох ца еш дика къахьег цар май бетта а, 13 май тIаккхоачаш совхозе яьккха шура соахка цу юкъа яьккха хинначул 2000 килограмм дукхагIа я.

Доккхий да цу боахама хьайбаш леладераша укх шера тIанйца декхараш а. Цар лаьрхIад шура яккхареи из паччахьалкхенга йохкареи шера план Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дузача дийнахьа кхоачашъе, хIаьта ах шера план — 10 июнь тIаккхоачаш.

Кхоъ шурий - товарни ферма я совхозе. Царна юкъе яьржача социалистически яхье хьалха я Хабаев Сайдамина кулгалдеш йола цхьоалагIъяр. Йоаккха шура кхы лох ца еш хIанз санна дика болх бойя паччахьалкхенга шура йохкара ялх бетта план 25—26 мае кхоачашъе йиш йолаш ба цу ферма къахьегамхой. ХIаьта, белгалдаккха доагIа, ферме йоаккха шура хIара дийнахьа тIаккхеташ хилар.

Совхоза доаркашта юкъе яьржача яхье хьалха я цу ферме болх беш йола Ленина ордени лелаю Устарханова Люся. Хьоккхамашка хьежача цул дукха тIехьабисаш цунца цхьана болх беш бола доаркаш: Юсупова Имани, Рахмаева Инисат, Успаева Хаминат, Бахоева Асмарт. Юсупова Имани совхозе яьржача яхье кхоалагIча моттиге я.

Шоай декхарех дика доархIабеш хьабоагIа цу боахама жа Iуй а. Социалистически декхарагIа хIара бIаь жийна тIехьа 109 Iаьхар хьалхеббе безаш хиннача 114 хьалхеббаьб цар.

Из толам баккха карагIдалийтар Алиев Нурди, Муцагов Рапи, Мамаев Мулис, Ахмадов Iиса санна болча жа Iуша хьинаре баьча балхо. Масала, Нурде — 142, Рапе — 141, Мулисa — 122, Iисас 128 Iаьхар хьалхеббир хIара бIаь жийна тIехьа.

Укх деношка жа ларга доладаьд совхозе. Из кампани ший ханнахьеи дикеи чакхъяккхара ерригa шоай торонаш оарцагIъяьха болх беш ба хIанз боахама къахьегамхой.

Х. МАГОМЕТОВ.

СУРТА ТIА: «Терский» совхоза цхьоалагIча ферма болхлой: (аьрдехьара аьттехьа) учетчица Умарова Хаминат, доаркаш Юсупова Имани, Рахмаева Инисат, Успанова Халипат, Бахаева Асмарт.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

СОВЕТАШИ ВАХАРИ

БОАХАМА КУЛГАЛДЕЛГА ТОАДАР ДУХЬА

Къахьегамхой депутатий моттигерча Советий болх тоабарах бола КПСС ЦК массехк соцам, къахьегамхой депутатий районийн юртийн Советех дола Законаш, иштта депутатий статусах дола Закон арадаьнначул тIехьагIа чIоагIа лакхбеннаб Советий балха лоархIами хьахула пайден.

Партен советски правительствен цахаддаш еш йола йоакхо йовза а йовзаш партийни организаце хьалхленца тхоай болх чIоагIа тоабе, дIахо 1977 шера халкъа боахама планаши тIаийца социалистически декхараши кхоачашдара дизза гIоновкъостал де гIерт тхо.

Къаьстта юрта боахам дегIабоалабара а озаш лоархIаме дешаш къестадеча депутатий Советий сессештен заседанештен юкъеувз боахамий кулгалхойи специалисташи. Укх дIадахача шеранка «Коминтерн», «Путь к коммунизму» яхача колхозий экономика дегIаярга хьежай района къахьегамхой депутатий Совет. Соахка 29 апреле «Червленский» колхоза хозрасчета хьалн производства экономически эффективность лакхъяра наькъаши» яхача дешага хьажа Червлени яхача станице яха хиннай выездной сесси.

Колхозийн совхозийн экономика чIоагIъяра дешашта нийсса района халкъа боахама дерригa доакъош комплексни дегIадахкара гIулакхий а йоккха йоакхо ю райисполкомо. Из декхар кхоачашдара перспективни планаш балха юкъейнхьай оаха.

Ялх шера баьча балха практико хьахьеккхача тайпара ший бокъонашка хьежжа перспективни планировани бахьан долаш лоархIамегIара дешаш цхьана гул а деш болх бе торо хул райисполкома. 1970—1985 шерашка «Путь к коммунизму», «Коминтерн» яха колхозаш социально-культурни дегIаяхкара планах масал а эцаш района юрта боахама производствана специализации концентрации яра, иштта комплексни кхоачашде деза кхыдола дешаш тохкаш а царца болх беш а хиннай районни Совети цун исполкоми.

Массазарча комиссешца, депутаташца, штате йоацача отделашца айхха бувзам болаш ба райисполкома организационни болх. Райисполкоме вIашагIъеллай массазара 10 комисси, штате йоаца 3 отдел. Цар новкъосталца кийчдаьд, дийцад сессешка дийца дерригаш а иштта исполкома заседанешка дийцарех доккхагIа мел дола а дешаш. Массазарча комиссеша исполкомаи сессештен дувца 1975 шера 27 дош кийчдаьд, 1976 шера — 49, цу даькъе 4 промышленноста, 9 юрта боахама доакъоех а долаш. ХIаьта производствай темпашта чIоагIа пайдане а хилар уж дешаш.

Юрта боахам дегIабоалабара доккха беркат доалаш хIара денна нийслуш дола гIулакхаш кхоачашду райисполкоме вIашагIъеллача юрта боахама управлене а.

Кулгалдара балха дукха формаши методашн я Советий. МоллагIча а халкъа боахама план кхоачашъяра царех эггара лоархIамегIа дар социалистически яхьа нийса кулгалделга да. Из партийни профсоюзни организацей гIулакх да аьнна хеташ ба цхьабараш. Нийса дац из. Социалистически яхьа партийни профсоюзни организацеша санна кулгалде декхарийла я Советаш а. Оаха юкъара гIулакх лоархI социалистически яхь.

Колхозаша, совхозаша, промышленни предприятеша, иштта КПСС райкомо бIарчча тIаийцачул тIехьа социалистически яхье котбаьннараш моральни материальни белгалбахара хьалаш а уттадеш уж чIоагIду КПСС райкома бюрос, райисполкома, профсоюза райкома цхьана вIашагIкхийттача заседане. Уж хьалаш шерра дIадовзийт собранешка, сессешка, партийни активашка гIолла берригача къахьегамхошта. ХIанз, 1976 шера лоаццача хана 10—13 балха дийнахьа ка бола ялат чуийца а доаккхаш цIаккха ца денача тайпара хIара гектара тIара 45 центнер хулаш чуденача ка болча ялатах масал а доаладеш дувца безам ба са. 1975 шера района боахамаша чуденачул 7 эзар тонн дукхагIа дар из.

«ХIара кхайна — дикала Знак», «50 цIе седкъа комбайна тIа» яхача девизех болабелар хьувкъама тIехьара къовсам. Из дош шерра дувцар Советий сессешка е исполкомий вIашагIкхийттача заседанешка, колхозий правленешка. ХIара денна комбайнашеи жаткашеи чуэцача ялата итогаш йора колхоза парторг, Совета председатель е депутат, керттера агроном юкъеволча комиссе. Котбаьннараштa ЦIе вымпели, хIаьта цхьан комбайна лаьрхIа 100 тонн аьрдараштa бункера тIабогIа ЦIе седкъеи лора хIара пхе дийнахьа баьча балха итогаш а еш. КПСС райкомагарей райисполкомагарей къахьегама толамца даькъал бувца телеграмма йохьийтар хIара колхозага, ахчан преми е маьхера совгIат а луш. Района дикагIволча комбайнера, жатка тIа болх бечун, шофера сийна района центре урагIйохийтар ЦIе байракх.

Чуэцача ялата дикалга хьожаш яр халкъа тIахьожа викал юкъе вола депутатий пост. Ялат цIена чу ца эцар бахьан долаш хIара трактористa хьалхxе дIаенна дикала талон хоадае бокъо яр цун. Из бахьан долаш ялат чуэцача лу премиальни алапи 10 процент лохдора. ХIаьта шозлагIа из тайпа гIалат далийтача дерригa а Iодоаккхар из. Кхашка барал совгIа хьаьташка, иштта доакъара ялат дIадувча моттигашка болх бора тха 29 депутатски посто.

Ялат чуэцара балхех дувцар «Вестник уборки» яхача КПСС райкома пропаганди агитацен отдело лаьрхIа арахецача бюллетенаш тIа.

Ялат чуийца далар тIехьа юрта боахама балхаш чакхдаьнарг лархIац КПСС райкомои райисполкомои. Цхьан сезонах долча кхашкарча балхий вIашагIйоалла цхьа зIн я из. ТIаккха кхы а доккхагIдола керда толамаш дахара лард йоллилга хул цунах.

Ялат чуэца доладалехьа шоай планаш оттаю дерригача боахамаша. Уж ларде а лувцаш хьаю района юкъара ялат чуэцара комплексни план. Ялат чуэцаргара дIадоладаь холаш делга, оахилга, удобренеш товсилга, доакъарашта ялат дIадувлга, шозалагIа юв культураш дIаювлга, цу цхьан ханна гурахьа дув ялаташ дIадера кечам белга — уж, дерригаш а чулоацаш я из комплексни план.

ХIанз чуийнна дIадоладаьд оаха жа ларгаран ялат чуэцаран кийчо яра балхаш. Оаха укх шера а пайда эцаргба цу формаехи методехи, иштта кердадараш юкъе а кхухьаш.

Цу дикадараштa уллув дукха кхоачамбоацараши даиза дисараши да райисполкома балхаца. Къаьстта юрта боахама производстваца дувзаденнараш а долаш доккхагIча даькъе цхьан юкъа деш дола балхаш мара дувцац цхьайолча сессешкеи заседанешкеи. Колхозийн совхозийн экономика чIоагIъярца, хьалха тIаийца соцамаш кхоачашдарца дувзаденна дола шерра чулоацам болея перспективни дешаш къестаде дезача метта духхьал юрта боахама дешаш дувцаш хул уж. ХIанз а Советаша лерттIа тIахьожам лоаттабац дер дайна лелараш ца лоаттабеча къовсамца, беррига къахьегаргдола нах балхашка дIанийсбарца дувзаденна дола Указ кхоачашдара.

Цхьадола соцамаш кхоачашделга тIехьадувлаш, уж юха дувца оттадеш моттигаш нийслу юртий исполкомий а иштта района къахьегамхой депутатий Совета а балхий практике.

Юрта боахама производство дегIайоагIилга сихдара дукха наькъаш, торонаш я Советий.

КПСС XXV съезда решенеши 1977 шера тIаийца доккхий социалистически декхараши толамца кхоачаш а деш Сийлахьбоккхача Октябра 60 шу дузача денна иттлагIча пятилетка шоллагIча шера халкъа боахама планаши шоаш тIаийца декхараши района къахьегамхошка кхоачашдайтара шоай беррига низ тIабохийтаргба Шелковской района къахьегамхой депутатий Советаша.

В. ЗЕМСКОВ,
Шелковской райисполкома председатель.

Тха Роза

Наха накъайоалаш професси я Матаева Розай яр — из я «Союзпечата» киоскер. Дукха ха я цо киоске болх бу, цудухьа берригача юртхошта дика йовз из, сий ду массане а.

Розай киоске даим хул керда газеташ, журналаш, кхыйола тайп-тайпара кепайоазон продукци, «Спортлото» карточкаш, ахчан-хIамай лотерейни билеташ.

Киоскана хьалхашка каста хьалтеха бIаргаго йиш я: «Хаинахьа язле газеташтеи журналаштеи» «Шоана а кхаж боагIаргба — спорта а аьттув баргба», яхеи кхыдолеи лозунгаш.

Къаьстта дукха болх хул Розай кепайоазон издането нах язлуча хана. Дукха хаттараш ду цунга бахача наха шоаш язлуча газетийи журналийи хьакъехьа.

Ший болх дика лелабарах а нахаца Iимерза хиларах а Даьхен совгIат даларца белгалъяьккхай Матаева — цо лелаю «В. И. Ленин ваь 100 шу дизара сийна йола юбилейни» медаль.

ДIахо йодача хана а наха гIулакх деча цун дика аьттув балар лов сона.

З. БЕРСАНУКАЕВА,
Шаьла района «Джалка» совхоза кадрай отдела заведующи.

КИРГИЗСКИ ССР. Боккхача Тянь-Шань лоама юкъе гIолла чакхдоалача Нарын яхача хи тIа хьалъе лаьрхIад ткъо электростанци. ХIанз цига болх беш кхоъ я: Ат-Башински, Токтогульски, Уч-Курганска. Чуийна хьалъеш латт Нарынски каскада йиълагIа яр —Курпсайски ГЭС. Цун проектни мощность — 800 эзар киловатт я.

Станце дарегIа электроэнерги тергъя. Из да гидростроителаша практически цхьаккха гIоина йола капитальни гIишлош укхаза хьалъеш ца хилар. Эшаш йола производственни база, нах баха поселок Кара-Куль йолаш я Токтогульски ГЭС-е, хIаьта из хьалъяь йоалаш а латт.

Курпсайски ГЭС хьалъераша лаьрхIад Нарына сунт тохилга Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дизарга чакхдаккха. 1981 шера керда электростанци болх бе йолаялийта дош деннад цар.

Укх деношка гIишлони транспортийн тоннелаш йоахаш ба уж. 110 метр яьх а яьнна. ЦIенъеш латт сунт техачул тIехьагIа хий Iовргдола моттиг.

СУРТАШ ТIА: 1) дикагIйолча бригада членаш скалолазашмонтажникаш. Аьрдехьара аьттехьа: А. Шабраянов, М. Калбердиев, И. Сабитов, М. Актошоев, А. Эскирханов, В. Шамшаев, А. Сердакаев. 2). Водохранилище хургйолча моттиге тохкама балхаш деш латт. Уж лоамаш кастта къайла доахаргда Курпсайски фордо.

М. АШИРБАЕВА **сурташ.**
ТАСС фотохроника.

Тха староста

ДишлагIа шу да со университете деша вагIа. Цу юкъа кхотаенна коллектив а хинна дIаэттай филологически факультетера тха гIалгIай группа. Цхьана лекцешка ладувгIаш, семинарашка кийчлуш хул тхо, хIаьта мукъа ха а дукхагIча хана цхьана дIаккхуьь оаха.

Цу дерригнена юкъе доккха дакъа доал группа староста йолча Кодзоева Лейлай. Дукха дикадар карагIдаьннад цунна оаха цхьана дешача юкъа. Ше дика дешарал совгIа из мичча хана новкъоста гIо де а кийча я. Иштта цо хьинаре дакъа лоац факультета общественни вахаре а. Цудухьа тха группа куратор йолча Орлова Раиса Алексеевнас «Са аьтта кулг да Лейла», аьнна оал цунах. ДикагIйолча старостех а лаьрхIа цунна массехказа баркал аьннад деканато а.

Тахан студентка йолча хана санна кхоана дика тешал тIехьдолаш хьехархо а хургъя цунах.

Н. ДОЛГИЕВ,
Нохч - ГIалгIай пачхьалкхен университета студент.

№ 37 ЙОЛЧА НОВОПРОМЫСЛОВСКИ ХОРЖАМИЙ ОКРУГЕ ГIОЛЛА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕ ХОРЖАМАШ ДАРА ОКРУЖНОЙ ХОРЖАМИЙ КОМИССЕ СОСТАВ ЧIОАГIЪЯРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

«Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совете хоржамаш дара Положене» 37, 38, 39 статьяшка хьежжа Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо **соцам бу:**

№ 37 йолча Новопромысловски хоржамий округе гIолла Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совете хоржамаш дара йола окружной хоржамий комисси чIоагIйойла общественни организацей, обществай, къахьегамхой коллективай яр вижалаш юкъе а болаш:

хоржамий комиссе председатель **Ахмедчин** Александр Генанутдинович — Октябрьски района коммунистически организацегара;

хоржамий комиссе председатела заместитела **Ручкина** Тамара Георгиевна — «Октябрьнефть» яхача мехкдаьттен гази йоаккхача управлене болхлошкара, инженерно-технически болхлошкара, гIулакхерча нахагара;

хоржамий комиссе секретарь **Домнич** Галина Ильинична — № 29 йолча юкъерча школа болхлой коллективагара.

Хоржамий комиссе членаш:

Асаков Хасмахьмад — «Октябрьнефть» яхача мехкдаьттеа гази йоаккхача управлене болхлошкара, инженерно-технически болхлошкара, гIулакхерча нахагара;

Грубова Людмила Александровна — «Октябрьнефть» яхача мехкдаьттен гази йоаккхача управлене болхлошкара, инженерно-технически болхлошкара, гIулакхерча нахагара;

Ермолаева Таисия Михайловна — «Октябрьнефть» яхача мехкдаьттен гази йоаккхача управлене болхлошкара, инженерно-технически болхлошкара, гIулакхерча нахагара;

Космынин Михаил Григорьевич — «Октябрьнефть» яхача мехкдаьттен гази йоаккхача управлене болхлошкара, инженерно-технически болхлошкара, гIулакхерча нахагара;

Симонова Эльвира Николаевна — Кагирхой Ерригсоюзни Ленински Коммунистически Союза Октябрьски районни организацегара;

Чумачкова Эмма Николаевна — № 29 йолча юкъерча школа коллективагара.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
1977 ш. 13 май.

Нов. Г. М. ДЕГТЯРЕВ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТА КИНОФИКАЦЕ УПРАВЛЕНЕ НАЧАЛЬНИКАЛЛА ХЬОЖАВАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо **соцам бу:**

Нов. **Дегтярев** Гаврил Михайлович Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета кинофикаце управлене начальникалла хьожаве.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
1977 ш. 13 май.

ТЕРКО Е ЕЗАШ ДА ГIУЛАКХ

Пачхьалкхен планагIа укх пятилетка хIара шера 850 центнерал кIезигагIа боацаш чиллабаккха безаш я вай республика.

Из баккха декхарийла яраш я 24 колхоз — 285 центнер, 21 совхоз — 565 центнер.

Мишта кхоачашдир боахамаша шоай декхараш дIаяхача пятилетке? Фу де декхарийла да уж хьалха хинна гIалаташ керда ца дахара?

ДIаяхача пятилетка чилла баккхара план республике 32 процент мара кхоачшъянзар, царна юкъе колхозаша — 33 процент, совхозаша — 14 процент.

Республике эггара кIезигагIа чилла нIаний леладир Ачхой-Мартановски районе къаьстта «Самашкинский», «Лермонтовский» совхозашка. ВIалла йишйоацааш во лел чилла нIаний леладелга Сунженски района боахамашка. 1976 шера чилла баккхара план 11 процент мара кхоачашъянзар районо. Кхы дикагIа йоакхо яц цу гIулакха Шалински района совхозий кулгалхоша а.

Дуккхача боахамий а районий а кулгалхоша лерхIа чилла баккхар эшаш доаца хIама долаш санна. Из геттара доккха гIалат да. КПСС XXV съезда соцам тIа белгалдаьккха да чилла саллараш леладелга алсамдаккха деза, аьнча. Цуннаийла яьча цхьаболча кулгалхоша кхетадаьд халкъа боахама чилла бедал ялар мел боккхача лоархIаме гIулакх да. Юртбоахама кхыча доакъошца нийсса дIаоттадаьд цар чилла цIаний кхоабилга. Цудухьа хIаъа шера доккхий толамаш а доах цар. Царех ба Шелковской района «Путь к коммунизму», «Коминтерн» яхача колхозий къахьегамхой. ДIаяхача пятилетка чилла баккхара план цар кхоачашъяьй 150, 125 процент.

Гудермесски района «Новогрозненский» совхоза саллараш леладераша план 102 процент кхоачашйир. Иштта чилла баккхара план 127 процент кхоачашйир Ножай-Юртовски района Калинина цIерагIча колхозо, Сунженски района XIX партсъезда цIерагIча колхозо— 100 процент.

Къайле йолаш хIама дац чилла нIанашта доакъара эша дитта-комараш тIайола моттигаш 1965 шера 1200 гектар хиннача 1976 шерага 560 гектара кхоачаш кIезига еннилга. Дитта-комара гIанаш ма-дий саллараштa доакъара телараш.

ХIанз укх сахьате боахама хIара лаьттап чIегалг учете я. Дукха рузкъа дIадохийт цар керда лаьтташ карадерзадеш. Иштtача хьалага а хьежа Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето 1976 шера апрель бетта лаьрххIа бола соцам бир укх пятилетке 1250 гектар лаьттан тIа дитта-комараш дIайогIа, аьнна. Иштта лаьрхIад нIанашта лаьрхIа 189 моттиг хьалъе а.

Керда гаьнаш дIайогIара а помещенеш хьалъяра а дукха капиталовложенеш эш. Иштта дале а из болх дIадахача шера дIаболабаьб, хIара ди массаза доал сихлуш а ба из.

ДIадахача шера Урус-Мартановски, Шалински, Гудермесски районашка 76 гектара шерйир дитта-комарий плантаци.

Укх шера уж гаьнаш дIайогIа еза 374 гектарал кIезигагIа йоацаш.

Цу дерригнел совгIа, чилла бедал алсамъяккхара республике вIашагIйоллаш я лаьрххIа йола совхоз. ХIанз цу совхоза проектно-сметни документаци чакхдослаш латт. Цу гIулакхаша новкъостал дергда чилла лелабеча тIехьадиса лаьтта гIулакхаш хьалха даха.

ХIанз вай керттера декхар да юртбоахама кхыдола балхаш сих далале, Iалама торонаш дика йолча укх бIаьсти дитта-комара гаьнаш дIайогIара оарцагIа довла, саллараш леладара помещенеш хьалъе.

Планашца белгалдаьха гIулакхаш толаме кхоачашдара эша дерригa хьалаш долаш хиларца районий юрта боахама управленеш керте а йолаш, Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахама Министерства коллеге 1977 шера 26 январе баьча соцамо ма-яххара дIабахьа беза из болх.

К. ЗУРАБОВ,
саллараш леладара республикански контора керттера агроном.

Да воаца коллективни бешамаш

Сомий бешамий товариществаш а хинна вIашагIкхийтта ковнел арахьа сомий бешамаш лелаеш 18 эзар гаргга саг ва вай республике. ДукхагIа йола сомий бешамаш город Грозне а цунна юхе гIолларча территоре тIа а я. Коллективни сомий бешамаш лелаяйт къахьегамхошка мукъача хана паргIатагIа салаIийтар, къахьегамах безам болийтар, Iалам лорадеран цун беркат алсамдаккхари, гIирсаш хьал Ца деш мукъа дадача лаьтташ тIа сомий гаьнаш дIайогIарца климат унахцIена лоаттадар духьа. Цул совгIа коллективни сомий бешамаша новкъостал де деза городе бахача наха а сомий бешамаш лелаерашта шоашта а сом дукхагIа хилийтара. Вайна ма-гарра, лаьрхIар дика гIулакх да. Сомий бешамашта лаьрхIа предприятешта, учреждeнешта, организацешта лаьтташ тел пар дехар дарах республика правительства соцам а бийя, хIаьта царех пайда эц духхьал уж дIадениача гIулакха — керттерча даькъе сом кхебара. Коллективни сомий бешамаш лелаяра лаьтташ дIайийца организацеш а хIаьта иштта райгорисполкомаш а сомий бешамий товариществаш шоаш а декхарийла я лаьттан законодательстваген сомий бешамий товариществай типови Уставаген хьежжа лаьттан участкех пайда эцара правительства оттаяь правилаш сомий бешамий товариществай членаша йизза кхоачашъярга хьежа, инвентарь, удобренеш, дIайогIа гаьнаш эцара, участкай территори хозъяра, хьалкхеяь продукци маьхала яккхара, кхыча гIулакхашта сомий бешамаш лелаераштa новкъостал де.

Халахете а, коллективни сомий бешамашка яц царех лерттIа пайда эцара хиланза яргIйоаца порядок. Сомий бешамаш лелаераша цар тIа беча балха лоаттабу тIахьожам мел балийтаб, хIаьта уж шоаш шоай хьаштдар де мукъа битаб. ТIаккха иштта деце сендухьа хила йиш йолаш да Черноречески лаьттан тIа сомий бешамий дукхагIа йолча товариществашка хIара беш коллективаца цхьаккха гIулакх доацаш болча наха массехказа дIа-хьа екъаш лелаеш хилар. Черноречески лаьттан тIа сомий бешамаш лелаеш республикера 125 организаци я, царца ва сомий бешамаш лелаеш 7141 саг е ерригача республикерча цу нахах 45 процент. Сомий бешамашта яьча инвентаризаце хьахьекхар, Черноречески сомий бешамашта къоастадаьча лаьттан тIа шиша участок йолаш 17 саг, шоай долахьа цIеноши гонахьа бешамаши йоллашехьа а цига сомий бешамаш лелаеш 209 саг хилар, оттабаьча боарамал тIех участкаш йолаш 156 саг хилар, хIаьта 1070 саго шоашта сомий бешамашта лаьрхIа деннача лаьтташ тIа гаьнаш дIа ца а йогIаш хьаьсбешамаш лелаеш хилар. Нагахьа санна город Грозный цунна гонахьара территории бIарчча хьанийцача дукха а иiрчагIа да сурт, бокъо йоацараш дукхагIа леладу. Масала, укхаза кхокха участок йолаш 19 саг, шишша йолаш 146 саг ва, шоай доалахьа цIеноши гонахьа бешамаши йоллашехьа а участкаш лелаю 676 саго, оттабаьча боарамал тIех участкаш йолаш 1240 саг ва, 1322 саго сомий бешамашта меттел хьаьс-бешамаш лелаю.

Дуккхача кагийча участкай вIалла шоай правленеш а яц, дIадувш дола лаьтташ моллагIча коллективашта тIа чIоагIдаь да цхьаннена а хац. ДукхагIа болча кулгалхошеи профсоюзни комитетешеи сомий бешамий товариществай гIулакхашта тIахьожам лоаттабе тигац царна юкъе шоай коллективай членаш бисабац яхаш. Хьожаргда-кх шю коллективни сомий бешамаш лелаеча учреждeнейи организацейи гIулакхашта райгорисполкомаша тIахьожам ца лоаттабарах цхьаккха порядок ца лелаеча организацей кулгалхоша дувцачунга. Къахьегача коллективай кулгалхошеи профсоюзни комитетешеи шоай территоре тIара лаьттан участкаш хIана лелаяйт коллективаца цхьаккха гIулакх доацача нахага, шоай хьашт долча тайпара шоайла дIа-юха а екъаш, пайда а эцаш хIана лелаяйт царга уж участкаш? Лелаяйт предприятейи организацейи кулгалхошеи профсоюзни комитетешеи шоаш царна гIо деидаь а райгорисполкомаша цу харцахьарча хIамай наькъаш ца дехкандаь а.

Цу тайпарча гIулакхаша аьттув хулийт шоай хьашт долча тайпара хармахьара хIамаш леладе, цу даькъе лаьттан участкашца спекуляци лелае, царех лаьрхIача гIулакхашта а ца эцаш, хIаравар ши-ше вIаьхий хилара пайда эц. Белгала болх сенна бергба нагахьа санна ший доалахьа цIеноши гонахьара беши йоллашехьа а арахьа кхы 2 — 3 лаьттан участок лелае йиш хилча. Лакхе вай йийца 1322 участок лаьрххIа гIулакха пайда эцаш а йоацаш, зизаш, парникаш, сомийн комарийн гаьнашкара дIанийкха кхы мел йола хIамаш дIайийна я. ХIаьта цу участкех дукхагIа яраш хьалхагIа сомий гаьнаш тIаягIаш ма хиннайий. Цул тIехьагIа шоашта нолагIо пайда тIабоагIаргбола хIамаш дIаер духьа маькарча наха тийда дIаяьхай жу. ХIаьта уж гIулакхаш мел ца даларал совгIа кхы тIа а чIоагIлуш да. Сомий бешамий участкех цхьайолча учреждeнешеи организацешеи пайда мишта эц хьахьокхаш дола массехк масал доаладергда вай. Просвещене Министерства (министра заместитель нов. Н. М. Самойлов), Грозненски пивзавода (директор нов. Лещенко), Грозненски мехкдаьтта техникума (директор нов. И. А. Швыдрик) кхыча организацей сомий бешамачка къахьегаш цу коллективашка болх берех саг вац, кхыча наха пайда эц царех. Къилбаседа-Кавказски машиннаькъа Грозненски отделене (начальник нов. Л. Н. Нюхало) сомий бешамий товарищества участкаш лелаеш вола 19 саг шоай доалахьа цIеноши гонахьа бешамаши йолаш ва, хIаьта 56 саго шоай арахьарча сомий бешамех хьаьс-бешамаши зизай кхаши даьл. № 131 йолча гIишлон-монтажни поездо (начальник нов. М. А. Щербань) цхьаболча граждананашта мукъа беннаб спекуляци лелаяр гIоне шоай участкаш тIа теплицаш лелае. Цу тайпара масалаш дукха да. Цудухьа Грозненски горисполкомо коллективни сомий бешамий товариществашка порядок оттаяр духьа дукха ха йоацаш № 85 а йолаш соцам баьб. Цхьабакъда сомий бешамий товариществай гIулакхашта хаддаиза тIахьожам лоаттабара горисполкоме штатни специалист — землеустроитель хиланза варгвац. ХIана аьлча горисполкома коммунальни боахама отделера хозрасчетни группаца лоархIаш ва, цун низ кхоачаргбац города лаьттан фонд лораяран пайда эаран тIахьожам лоаттабе а цул совгIа сомий бешамаш лелаеча 17 эзар сага гIулакхашка хьежа а. Из кхетаде доагIа. Цул совгIа цунна чIоагIа новкъостал де деза сомий бешамий товариществаш шоай территоре тIа йолча райисполкомаша, учреждeнейи организацейи кулгалхоша, цар профсоюзни комитеташа, городен районийн ерригача общественноста. Из ца дича порядок оттаюлургъяц бокъо йоаца гIулакхаш а леладеш шоай хьал-торо тоае гIертача наха шерра паргIато яьннача, цу тесса битачен чоалханечен боахаме.

Б. БОГАТЫРЕВ,
Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахама министерства керттера инженер-землеустроитель.

КЕРДАЧА ДОАКЪАРА ЛОАРХIАМ

Шура алсамъяккхара боккхача лоархIаме да каротин, белок, витаминаш шийца дукха йола хи чу хула хлорелла яха буц доакъарца эяр. Из буц хул витаминни хьоара хьисапе эхьа, паста, суспензе хьисапе, е кхыча хIаманца эяь. Иштта из хьайбашта тела мегаргья аьла метта а.

Хлорелла доакъарца телар мел пайдане гIулакх да хьахьокх Херсонски области «Ингулец» яхача совхозерча деттача доаханна из теларах йоаккхаш йола шура 15 процент лакхъяро. Укрколхозпроект института Херсонски филиало хлорелла еча установка проект оттаяьй. 16 метр шорал а долаш, лабораторе блоках дIахетта, фу дебаду культиваторни помещени а машинни отделени а шийна чу йола герга здани я из.

ВорхI-бархI дийнахьа культиватор чу дийбача хлорелла яхача дийна баьца фуи суспензи чуйотт 50 кубометр чухошача производственни культиватора чу. Цигара резервуара лакхе йолча сердала лотокаш чу а ехкаш, ден сердал телача лампай эIанараштa кIала лоаттаю, цхьа юкъ яьлча юха а культиваторе кхоач. Массехказа иштта го боакхк суспензе.

Углекисли газ йолча фега биомасса дикача кхачаца Iалашъяро а цунна лакхе йийца сердал хилийтаро а сихагIа еба а яйт дегIа а ухийт хлорелла. Цо торо хулийт хIара дийнахьа 25 кубометр биомасса хин башне чуIоае а цул тIехьагIа хица из автоцисткашка дIаяхийта а. Ший аргIах производственни культиватор юха а эшшача боараме хьалъоз хлорелла фух, фу юха а дебаде долалу.

Суспензе цхьан тоннага дIададар аьхки 2 сом 20 кепиг, Iай 2 соми 85 кепиг мара хилац. Бакъда, хьалур пайда боккха ба.

Е. ХМЕЛЬНОЙ.

СОВЕТИЙ IАЬДАЛ БАХЬАНЦЕ КЪОВСАМ ЛОАТТАБАЬРАШ

КОММУНИСТ-РЕВОЛЮЦИОНЕР

Дийна валаре хIанз дезткъеи цхьоалагIа шу долаш хургвар из, бакъда вахаш-м даккханзар цо деррига а 24 шу мара. Из ишта дале а Николай Гикало, Шерипов Асланбек, Ахриев ГIапур санна болча Къилбаседа Кавказерча гIорбаьннача революционерашца цхьан мугIаре латт цун цIи.

ГIалгIай йоккхача юрта — Мочкъий - Юрта дIаяхар Дудаев Къахьарма Султана бера ха а из кхелета хьалхара шераш а. XX бIаь шу доладалалехьа хьалххарча, 1896 шера ваьча кIаьнка геттара а хьалха дайзар мугIаперча наьха, къаьстта лоамарой хала вахари царна тIалатта нийсхо йоаца хьаля, ер ше кIезиг-дукха торо йолча дезале вале а. Бакъда, Султана даьна тIемагIулакхерча Дудаев Къахьарманен нанна Фатиманен атта-м дацар шоай бераш кхеба а царга дешийта а.

Шийна хетар духхьала дIаоалаш, ше яхачоа тIера ца воалаш вола Дудаев Къахьарма паччахьа Iаьдала хьакимашта везацар. Из майра а къонахчал дола а эпсар массаза а фронта эггара а халагIен кхерамегIен йолча участкашка хьежавора. Цудухьа цун дезал сесаги пхи бери къоигаш — Султан, Мухьмад, Эпвербей, йиIигаш — Алмаза Тамара даим цхьанахьара кхычахьа баха аха безаш хулар. ТIеххьарча хана Дудаев гIулакх деш вар (1921 шера баьча Карски бартагIа Турцега йитача) къаьнарча эрмалой городе Къарсе.

Салтий казармашкен окопашкен хозаш хинна революце хьакъехьара ховмаш эргаш а цаIаш вокхарна духьала долаш а дар. Цудухьа салтий юстара бусаш бар халкъ гIатгара деша даькъе боацаш. Бакъда Октябра деношка бIарчча эскара доакъош а долаш гIайттача нахагахьа баьлар Къарсера бараш а. Из хьаллаьцар паччахьа эскара эпсар хиннача Дудаев Къахьарма а.

Цул тIехьагIа ах, бIаь шу совгIа ха яьннаяле а, уж деноша дагадоагIаш болча наха— 70 шу даьннача Ахриев ГIойбердий Нурадина, Султана йишас Къахьарма Тамарас, кхычар — хIанз а хьадухьалъоттаду эIамигача сага-гимназиста, салтечун - революционера, къонахчал долча сага-къовсамхочун сийрда сурт-сибат.

Дудаев Султани Нурадилов Ханпашен. Фуд цар вахара кхелашка вIаши нийсде мегаргдолаш? Эггара хьалха, тIехьенгара тIехьенга доала денал, революционни нигат. Даьхенна тешаме хилар да. Шаккхе къона хиннав. МоастагIех латаш байнаб: коммунист Дудаев Султан — Советски Iаьдал доаккхаш, комсомолец Нурадилов Ханпаша — цул тIехьагIа 22 шу даьлча — Советски Iаьдал моастагIех лорадеш.

Бирсача 1943 шера бIаьсти подполковник Н. ГI. Ахриев тбилисски госпитале вар. Цигга шийца фронте хиннача шин новкъостаца къамаьл деш вагIар из.

— Укхаза шун мехкахочох язду, — аьлар, доаржадаь газет бе а доаллаш вагIача, полковника Гусейнова. «Лаьчарчех дола Лаьча, къонахашта юкъе а къонах, Кавказа турпал!». Ма доккхий дешаш а да уж, укханах ма-доагIаш а аьнниад уж. Ше цхьаьне 920 фашист хIалакваьв!

— Сонен Гусейновнен цхьаькха шун мехкахо а вар вовзаш, — аьлар ладувгIаш ваьгIача интендантски служба эпсара, — Дудаев Султан яхаш. Цо а ший дегI Iодиллад ишта майра волаш моастагIех латаш.

— Сибата а ма пхьатарра ба ераш турпалаш - вежарий, — аьлар Гусейнова.

— Султан а со а Къарсерча гимназе цхьана деша даьгIад тхо. ДикагIвола гимназист лоархIаш вар из. МоллагIчох бIа ца къожабеш, дика кхеташ а дукха дешаш а, миччахьа а гIо де кийча волаш, берригача гимназисташта дукха везаш, тешаме новкъост вар из. Оаха дIа мел доладаьча гIулакха хьалхле цунга хулар. Духьале ца еш по яххар дора оаха. Командир хила безам болаш вар из. Цул тIехьагIа цох хила а хиннавар цIе командир!

— Хьалхара дунен тIом болабчалалехьа тха доттагIа Султан Дай-мехка дIавахар. Бакъда, цун вахара тIеххьарча шерех хIама хац тхона. Тхона хов из турпал, коммунист, революционер санна веннилга, — аьлар Гусейнова къамаьл чакхдоаллаш, Ахриевга Султанах шийна довр дуьйлига дехар а деш...

«Мехкдаьттаца а ялтийца а кIаьхийн моттигаш коа наIараш» аьнна С. М. Кирова шIе тилла хинна революционни Астрахань болчу лоархIаш стратегически моттиг а Советски России Къилбаседа Кавказеи Закавказеи вIашн юкъара йолча зIанара а йолу чуг а лоархIаш яр. Цудуьхьа шин фронтера кIайгвардейски бандаш (малхбоалехьара — Колчаки къулбехьара — Деникини) фухха даь а из город дIалаца гIертар.

1919 шу долалуча хана Астрахань халача хьала тIа яр. Из лораеча, дIахо Къилбаседа Кавказера интервентийн кIайгвардейцийн бIу хIалакбеча доккха гIулакх дир (къаьсттача) XI Шеча Эскаро. Оборонана кулгалдеш вар «Астрахански крае цхьа коммунист волча хана Волга йисте хила а хиннай, я а я, хург а я советски», аьнна С. М. Киров. Коммунисташ укхаза болаш бар. Царех вар XI Шеча Эскара доакъошца дикка халонаш текха, цIенхаштара коммуниста-подпольшика школа чакхъяьккха вола Дудаев Султан а. Астрахане цо хьоашал тессар Фрунзе, Куйбышев, Орджоникидзе, Микоян санна болча гIорбаьннача революционерашца. ХIаьта С. М. Кировца XI Шеча Эскара штабе цхьана болх беш тоссаденна доттагIал дар Султана.

Парте ЦК-аген Ленинген йохьийтача телеграмма тIа С. М. Кирова хоам бора: «астрахански кIайказачество дIаяккхарах тхоашка кхаьчача революционни дегагIозах шуга сихагIа хоам бе гIерт тхо... XI эскара дикагIдола доакъош Терски области доазонашка дIатIаэттад, хIаьта кастта революционни алаца йоагаш латтача Къилбаседа Кавказага вежарий кулг а кховдоргда». Астрахана обороне латтача хана а тIема революционни Советон XI Шеча Эскара штабои кулгалдора деникински эскарашта духьала гIайттача лоаман наьха болама а.

Къилбаседа Кавказаца а, къаьстта Нохч - ГIалгIайченца бувзам лоаттабир XI эскара политотдело вай мехкахой-подпольщикашка — Яндиев ЗаIма, Нальгиев Хасолта, Евлоев Берд, Остапенко Григорий, Мугуев Хьаж-Мурд, кхычарга — гIолла. Дудаев Султан, уж байза а ца Iеш, С. М. Кирова тIадилларах ГIалгIайче а Нохчийче а гIайттача повстанчески отрядашта царга гIолла кулгалдеш вар. 1920 шу долалуш, С. М. Кирова директивагIа Тийрка тIа мел хинна цIе повстанчески отрядаш вIашагIтехар, хIаьта Дудаев Султан юкъарчал доацаш царна кулгалдара Къилбаседа Кавказе хьавоагIа.

1920 шера Н. Ф. Гикалос кулгалдеш хиннача партизански отрядех хьайир Шеча повстанчески эскара Терски группа. Кастта вIашагIолли группа тIе. Цун начальникаллах юкъа хьаву XI Шеча Эскара викал коммунист Дудаев Султан, Нохч-ГIалгIайчен, Черсий-Балкхаройчен, Къилбаседа-ХIирийчен ерригеа партизански отрядаш вIашагIтеттира.

Кхетамца вIаштIехьбаьккхар Дудаев Султана повстанчески эскара группа болх. Къаьст-къаьста йолча партизански отрядех хьайир роташ, батальонаш. Политически кулгалдора политрукашеи политкомиссарашеи. Эргаяьккхачул тIехьагIа «I-гIа къаьстта йола цIеча эскара сводни батальон» аьнна тиллача цIеро хьахьокхар Нохч-ГIалгIайчен повстанчески отрядаштеи Советски Шеча Эскари юкъе юкъарчал доацаш хинна бувзамаш. Дудаев Султана кулгалдеш хиннача штабо беркат доалаш а халача хьалашка а баьча балха тешал деш да цу лирача, революционни шерашка дийтта приказаш.

Цу тайппара, 1920 шера 24 январе командующе Н. Гикалоси штаба начальника С. Дудаеви кулг яздаь хиннача № 1 йолча Терски областной Шеча повстанчески эскара группе гIолларча приказа тIа йоах: «Кавказски краевой комитета директивашка хьежжа, Терски области чурча фронте хулаш латтача гIулакхашца дувзаденна, деррига а повстанчески эскараш цхьан командоване кара хургдолаш вIашагI ца техача даргдац. Iалаьмате сиха, кхо ди далалехьа, вIашагIйолла эскара группа штаб, административни, оперативни, политически отделаш а йолаш».

Дудаев Султан чуув кердача балха тIа. Цо маца-салоI, наб маца ю ховш цхьаккха а вацар штабе. Из лакхача дегIара саг го йиш яр тIема позицешкарча салташта юкъе. Н. Гикалос а кхыча командираша а цкъа санна массехказа аьннадар цунга, ГIалгIайче а гIойя, хьай гаргарча нахах бIаргтеха веча бакъахьа вар хьо.

— «Эггара хьалха штаб чIоагIъе еза. Вай керттера фронт укхаза, Нохчийчу я... гаргарчар-м сабар дергдар, оалар Султана бегашта санна, царга са тесса шийна чубоалла бала Iо а тоIабийя. — Дукха хьийжаб уж, кастта вIашн гургда». Бакъда, уж вIашн гулга дегIа хиннадацар.

1920 шера 31 январе сецца вIалла дага а доацаш тIалетар кIайбараш. Хьалхарча дийнахьа Чахкар-ГIалийна гонахьа баьча тIем тIа деникински регулярни эскараш дохадаьдар. кIайчарна доккха зе а деш...

Дуллаш латтар кIаьда лоа. Кхерам тIабара дегабуам бе хIама дацар. ХIетта Дудаеви вож командираши хьожаш чакхбаьннача гIоллара цхьан сага боад хьагучаьлар. Шийна боккха кхерам тIалатташе а деникински эскар тIадоагIилга хьаала вена нохчий вокхха саг хиннавар из... Герзашца дика кийчбенна бола массехк бIаь казак, шоаш боагIилга кIаларчарна хац мотташ паргIатта хьабоагIар. Шаьхха царна тIалетача эIамигача партизаний группа йохайир казакий отряд. Бакъда из хьалхара эмбоаккхаш йола отряд мара хиннаяцар. Бокъонца дола керттера низаш: пхи полк, пхи батальон, йиъ батерея, шин пулеметни команда — верригa герзашца дика кийчваь виъ эзарнел тIех бIухо царна тIеххьа боагIаш хиннабар. Из деррига а эскар ерригa шийтта пулемет мара шоашка йоацача 350 сагах латтача партизаний отрядах тIалата доагIаш дар.

Iуйрийна лаьтта тем бохабир йоккхийча топий залпаша. КIайгвардейцаша кIирлаьь чуеттар йоккхий толаш, масса мийнгера чуйолайир пулеметаш. Чаккар-ГIалийна ах го баьбар, Деникински командоване лаьрхIар Николай Гикалоси Дудаев Султанен кулгалдеш йола повстанчески эскара отрядаш хIалакъе, аьнна.

Бакъда партизанаш дукхалга а герза кхоачамга а диллача шоайл массехказа тIехболча моастагIашта ка ца луш бов аьнна духьалъэттабар. Укхаза эггара халагIа а кхерамегIа а яр кашамаш дола оагIув. Укхаза духьаллаттаи яр штаба начальника Дудаева кулгалду ударни рота. Укх тайпара дувц из ди цу тIем тIа хиннача Султана доттагIаша: «Партизанаш дIахьулабеннача кашамий сан гаргахьа а боарзамашта юкъе а массехк пулеметаца, йоккхийча топашца дарзагIа хьачумехкаш дар даша пхорч. Шийна уллув цхьа командир бIаргавайча Султана вела а къежа аьлар: «Дикан-д, Алеша. Волле укх линегIа дIа а гIойя, бIухошца къамаьл де. Массава а денaлах вохaнза волга, командираш царна уллув болга дIахайта кIантащка».

Гаьна йоацаш латтар пулемет. Юкъ-юкъе пулемет а тохаш патронаш кхоеш вар пулеметчик. Хьахезар штаба начальника связной шийна тIахьехаш дола амар. Султан кхы сихвенна хIама а доацаш (бIаргаша цунгара сагото хьагойте а) тIехьара приказ луш вар:

— Хьал аттагIчарех дац патронаш кхоачалуш латт. Волле Гикало волча. Iалаьмате сиха патронаш я! ДIаалалахь, кIайчарна доккха зе хулга, бакъда дукха-м ба уж... Рота ший са дIадахалца латаргья»... «Ротас калургьяц»...

Баьча гонна юкъера отряд арайоалаш латтача хана цхьанне вокханга а оалаш чакхдаьлар «ротага юхаяла аьнна приказ денна воалаше а Дудаев вийра» аьнна.

Наьха уйла еш, эшшача йоакхо е-а гIо де кийча волаш, наьха дагарчох кхеташ, майра — ишта волаш дагалаттаргва из халкъа. Бокъонца нигат чIоагIденна вола революционер, коммунист Дудаев Султан шийна гонахьарчарна ший тешам, революционни идеяш чуйоссе, уж шийна тIехьабаха ховш вар. Паччахьа эскара эпсар хинна цун къаьначa даьх а партизан, большевикаш-подпольщикаш хьулабеш, уж вIашагIбеттаболийташ, царна юкъе бувзамхо волаш хилар. Iан шийлача бус большевикий задани кхоачашъе вахача шелалагIа цамогаш а хинна, ший воIал дукха тIехьа ца вусаш кхелхар из.

Турпала вежарий хила безача тайпара хьалкхийр Мухьмади Энвербейи. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема хьалхарча деноше а денз Даьхе лораеш хул ДудаевгIар Мухьмади Энвербейи. Энвербей Карело-Фински оагIорахьа моастагIчох латаш хул. Ленинградски фронте вийнав. ХIаьта Мухьмад машара балха кийчлуш вар — цо яьккхаяр Крупскаяй цIерагIа Академи. Бакъда, тIом хьайра. Из а Даьхе лораеш хилар. Цун майралах, деналах, фацисташ латтача моттигашка цIаьхха чухьалхаш цо леладаьча къонахчала гIулакхех дукххаза а яздаьд фронтовой газеташа. Мухьмад вийнав 1943 шера Курско-Орловски дуте. Вай, дийнадараш, декхарийла да вай ираз бахьан долаш шоай синош дIаденнараш даим дагакхаба.

Башир ЧАХКИ,
журналист.

ЮРТА БОАХАМА КЪАХЬЕГАМХОШТА

(«СЕЛЬСКИЕ ЗОРИ» ЖУРНАЛА ОАГIОШ ТIАРА).

Къилбаседа Кавказан Центральни Черноземьякен лаьрхIа РСФСР юрта боахама Министерствос арахецача «Сельские зори» яхача журнала май бетта араяьннача аргIанарча номер тIа кепа теха дукха материалаш я йийшча юрта боахама къахьегамхошта боккха пайда лургболаш.

Чулоацам кIоарга болаши йийшача пайда лургболаши я «Кхаш беркатегIа хул» яхаш Ростовски области Ташински района «Путь к коммунизму» колхоза керттерча агронома В. Нетребскен Донской зональни юрта боахама Iилма-тохкама института севооборотий лабораторе заведующе И. Листопадовен язъянь статья. Цу тIа автораша дувц ялата культураш кхееш Iоаяьча опытах.

Удобренеехи юрта боахама культураштa зе деча садолча хIамашта, оасара баьцашта духьала къовсам лоаттабеча хана химикатехи мишта пайда эца беза дувц «Химии хьувкъами» яхача разделе. Теркам тIабахийта еша тIахьех оаха «Хий диллара ларда тIа» яхаш цига кепа теха Кубански юрта боахама института профессора, юртбоахама Iилмай доктора В. Зубенкоси ассистента В. Ульяновен язъянь статья.

Шекара свеклаш лелаерашта пайдане хургда «Шекара свеклашта — прогрессивни технологи» яхача разделе кепа теха статьяш ешар.

КIоарга чулоацам болаш дукха статьяш я «Специализаце керда горизонташ» яхача разделе. Ца ешаш ма-йиталаш цу разделера «Колхоза доакъар кийчду завод», «ДегIаахара лоархIаме фактор», «Гранулаши коача доакъари» яха статьяш.

Жерч кхабара технологии опытни йовза безам бале, Ростовски области Зимовниковски района «Красный чабан» яхача совхоза жа Iус, СССР Паччахьалкхен преме лауреата Г. Симашева «ЛаьрхIа дале — кхоачашдергда» яхаш язъянь статья еша.

Жа леладерашта пайда лургболаш я Дагестански НИИСХ-а опытни станце воккхагIволча жа Iус М. Магомедрагимовен цу НИИСХ-а воккхагIволча Iилман болхлочо, юртбоахама Iилмай кандидата М. Абетулаевен «Геттара пайдане» яхаш язъянь статья.

Дика хьувкъам кхебара сомий бешамаш лелаерашта новкъостал дергда «Сомийн комсийн бешамашка» яхача разделе кепа техача статьяш тIа ювцача опыто.

Къаьстта пайдане хургда цу разделе «Iажаш хьувкъаргболаш» яхаш агронома Р. Семенова, «Промышленни бешамашта» яхаш Дагестански юртбоахама института сом кхебара гIулакха йолча кафедра заведующе С. Абдулкадырова язъянь статьяш ешар.

«Баьцадаараши коартолаши» яхача разделе кепа теха я Нохч-ГIалгIай автономни республика «Пригородный» совхоза ялхлагIча бригада бригадира Гулаева Тамарас язъянь статья. Ший балха опытах дувц цо.

С. ЧЕРВОНЫЙ,
«Сельские зори» журнала корреспондент.

Доазол дехьара

ВЬЕТНАМА КЪУЛБЕХЬЕН КЕРДА ВАХАР

Апреле вьетнамски халкъо торжественно дездир Къулбехьен Вьетнам американски интервентехи тийша болх боаллача цун гIозарехи мукъаьккха ши шу далар. Мехка чIоагIа айденнад къахьегама хьинар—ший дага мел лаьттар вахаре чакхдоаккхаш латт халкъо. Ишта паргIато яккхара дукккхача шерашка турпале къовсам лоаттабаьб цо. ДIадаха шу чакхдоалаш Вьетнама Коммунистически парте IV съезде халкъа боахами культурен дегIайоалаяра шерра программа оттайир. Ерригa социалистически Вьетнам тахан къахьегаш я. Промышленни предприятей болхлой, гIишлошъераш, ахархой шоай деррига низаш дIалуш ба мохк эргабаккхара.

Дукха ха йоаццаш Вьетнама къулбехьен районашка хиннача Ханоерча ТАСС корреспонденташа Г. Жиделевсеи, В. Хрековсеи цар таханара ди дувц.

ТАНХОН ЯХАЧА ОБЩИНА ЛАЬТТАН ТIА

Биньчитхиен яхача провинце массехк сахьата никъ бир оаха. Никъ къулбехьенгахьа бодар, тIаккха Вьетнама эггара «готтагIйолча» моттиге шоссе тIара аьттехьа хьайзар тхо. Асфальт хувцаялар грунтови наькъаца — гаьнна дадача гувнашка долхача сийрда цIе мугIаращца. Дукъах тIехваьлча аьха лаьтташ, чай, Iаьржа шибаз дIадийна плантацеш, сомий гаьнаш дIаегIа моттигаш нийсъелар тхона. Юрт а ер я. Шеноех цкъа бIаргкхийтача кхоачамбар мехка кхыча, хьалха денз нах бахача районашта из моттиг тара йоацилга кхетаде. Из хеталора цIеношта юхе кхычахьа санна пальмаши бамбукаш ца хиларах а ишта керда, малхо бесаздаханза дола керда гIирсаш йиллача моттиге латтарах а.

— Ер я-кх керда экономически район, — аьлар шофера тхо мел хьийжачун хоадам беш санна.

Кора арахьежаш тха бIаргкхийтар «школа», «медпункт», «детсад» яхача йоазонех. Хьигхоа уездера Танхон яхача община здане юхе тхо тIанийцар община парткома секретара Ле Куок Вьета. Из бIаргавайча лаккхерча классера дешархо ва ала мег цунах. ХIаьта партячейка кулгалхочунна 23 шу да. Вахара йIаьхий опыт я цун; американски агрессорашцеи цар сайгонски марионеткашцеи тIом беча хана агрессораша дIалаьцача цхьан районе партизански отряде политрук хиннав из, цунна еннай шиъ тIема орден. Укхаза венав керда экономически район Iойилла йолалуча хана, цхьа шуи ах шуи хьалха.

— Ший тайпара дар укхаза ваха Iохар, — йоах Ле Куок Вьета. ТIом болча хана кхычахьа дIаухаш, хувцамаш де Iемадар тхо. Бакъда, тхона дайнадацар укхаза мо металлах диза лаьтта.

Бакъдар аьлча, укхаза а, Вьетнама къулбехьене, дукха яцар селла чIоагIа тIема белгалонаш йола моттигаш. ХIанз а наькъашта гIолла кIарцхалаш долча аьшкасаьргех йийца карташ, массанахьа яда бомбайи снарядийи предохранителаш, бомбови минийи стабилизатораш, осколкаш...

— Оккупанташ дукххача хана Iе лаьрхIа хиннабар укхаза, — йоах Ле Куок Вьета. — Тха община юкъе гIолла пхиъ километр хулача участка тIа чакхйоалар «Макнамарай линии» оалаш бола электронни мугI, цудухьа ба укхаза иштта дукха кIарцхалаш дола аьшкасаьрг. КIезига дIахо, — аьха уллача лаьттангахьа кулг хьокх цо, — Таков яха американски тIема аэродром яр. ХIанз цу метте батат, хьажкIаш, маниока дIаюв.

Танхон яхача общине ворхI кооператив я. Цига вах 2300 саг. Тайп-тайпарча моттигашкара баьхкаб уж укхаза: къилбаседа провинцешкара, Биньчитхиен яхача провинце кхыча районашкара ахархой, марионеточни арме хинна 300 гаргга гIулакхера саг. Нах тайп-тайпара ба, бакъда цхьана къахьегаро цар барт тоабу. Дукха халонаш эшаю цар: техника тоъац, дерригаш хIана дац аьна балхаш кулг-кара ду. ХIаьта цар карадерзадеш дола лаьтта кхерамза дац. Кхаш цIендеш ца эккхаш йисача снарядех 12 саг веннав, ах бIаь совгIча сага човнаш яьй. Бакъда, кердача моттиге баха баьхкараша дика толамаш а даьхад: хьалха даьсса иллача 540 гектара тIа хIанз тайп-тайпара юртбоахама культураш дIайийнай, иштта хьайбаши коа тIара оалхазараши леладеча хьалхара толам баьккхаб.

Бакъда, керда экономически район дегIаяра эггара чIоагIагIа белгало — бераш. Цхьан шереи ах шереи общинерча наха бIаь саг IотIакхийттав. Из я дика вахар Iодиллара белгало.

Общине дукха зизай клумбаш я. Уж ший тайпара я: царна йисте гIолла йоккхийча топий гильзаех «карт» яьй. Цхьаццанахьа сийрдача тропически гвоздикашеи розашеи дIакъайлайнхьай ерригa а металл.

Укхазара дIаяьннай тIема лераш. Дукха ха ялале иштта дIаяргья тIемо яь човнаш Танхон яхача община дерригача лаьтташ тIара а.

ТалгIеш берда йистерча кхертIоех а етталуш шортта, низ бехача санна лаьттан тIа латтача лодкашта дIатIакхоач. ЧIоагIача михо сигала гIолла лехк баьде сийна морхаш. Тахан штормови хаоттам ба, цудухьа эрадаьхадац чкъаьрий лувцараша шоай лодкаш. Бакъда болх форда йисте а тоъаш ба: тоаде деза чкъаьрий лувца цхаралаш а кхыйола хIамаш а, моторашка хьажа веза, лодкашта кIув хьакха беза.

ХУВЦАМАШ ДУ ХА

Эггара хьалха чкъаьрий лувцараш я болаш байзар тхона Кыулонг яхача къулбехьен провинцера Милонг яхача вьетнамски общине баха нах. Цу форда йистерча община цIи каст-каста хулар сайгонски эскара оперативни сводкаш тIа. Милонге баха нах марионеткашта духьала герз бе а доаллаш цкъа гIайтта Iанзар. Уж юхатохаргболаш сайгонски Iаьдалаша Милонг йолча районе бIухой йоккхий контингенташ лоаттайора. укхаза яр американски форда пехота батальона база я. Моттигерча наха коммунистий ячейка хьалхленца цкъа йохаяь йитанзар укхаза хьалъяь «стратегически юрташ», массе хана бувзам лоаттабора цар партизанащца.

Кортамукъален цIе байракх Милонга тIа айийр 1974 шера 25 декабре. Кортамукъален паргIатон яккхара лоаттабаьча къовсаме общине вахача 853 саго шоай вахар дIаделар. СРВ правительства указагIа Милонга община - турпал яха сийлен цIи еннай.

— Оаха доккхал ду тхоай общино хьалха леладаьча революционни гIулакхех, — йоах партийни комитета секретара Нгуен Ван Дина. — ТIом дIабаьннаб, оаха хIанз уйла ю тхоай лаьтта хозагIа мишта дергда, ахархойи чкъаьрий лувцарийн вахар мишта тоадергда, яхаш. КПВ IV съезд хинначул тIехьагIа хьатIадоагIача пхе шера тха община дегIаяра план оттаяьй.

Милонге бахача болх беча ворхI эзарнех ахаш чкъаьрий лувцараш ба. Цар хьаяьй провинце хьалхара чкъаьрий лувцарий кооператив. Халкъа Iаьдало форда къахьегамхой Iалашбу доагорца, цар даьха чкъаьрий хьаэц, хьалха чкъаьрий лувцарашкара шоашта боккха пайда а беш чкъаьрий ийдаьча перекупщикашца къовсам лоаттабу. ДIадахача шера кооперативо паччахьалкхенна дIачуделар 20 эзар тонн чкъаьрий, лангусташ, креветкаш, омараш.

— Оаха тхоай план оттаяьй чкъаьрий лувцар дегIадоагIаргдолаш, — йоах дIахо Нгуен Ван Дина. — ХIанз хьалъе йолаяьй йоккха холодильник, хьалъергйолаш я чкъаьрий соуси хьоари арахецаргдола фабрикаш. Милонга шоллагIа специальность — дуга. Лаьтта леладара хала хьалаш тхо долча дале а — форда дира хий приливаш йолча хана дуга кхедеча кхашка дода — оаха дIадахача шера баьккха толам гектара тIара 3 тонн дуга, — кхы а дикагIа хилийта хьожаргда тхо. Цудухьа ахархоша кортамукъале яьккхачул тIехьагIа эггара хьалха даьр — тIом болча хана йохаяь хинна дамба юхаметтаоттаяр да.

ЗIамигача тIадамца белгалъяьккхай Вьетнама карта тIа Милонг яха община. Бакъда укхаза дика гу къахьегача наха — чкъаьрий лувцараштеи ахархоштеи, — кортамукъалено дена кердадар.

РЕСПУБЛИКА ДИКАГIЙОЛА ПОРТ

ХIара дийнахьа Вунгтау яхача мыса гаьна йоаццаш Сайгон яха хий Южно-Китайски форда чукхеттача якораш товс йоккхийча сухогрузашеи танкерашеи. Гаьнна никъ баь кIаьдъелча санна Сайгон яхача хи тIа дIатIаяхийтарга хьежаш латт уж городе Хашимине (хьалхара Сайгон) порте гIоргйолаш. Ши шу мара дац марионеточни режима лаьрхIа герзи тIемахойи кхуллаш американски транспорташ укхаза иха.

Халкъа Iаьдал эттача шин шера республика къулбехьенерча йоккхагIйолча города порт йовзаргйоацаш хувцаеннай. Дикка кIоаргбаьб Сайгон яхача хин бух, порт улла ерригa территори цIеньяь, тоаяьй, нийсача мугIарегIа хьалъяьй дукха хIама чухоашш йола керда пакгаузаш. ХIанз порте хьачуаха йиш я 20 эзар тонн водоизмещени йолча доккхийча кемай. Хьалха цар мукъ Iобоаккхар Хашиминера 150 километр гаьна уллача Вунгтау яхача порте.

Диззача дени бийсавеи болх бу порте. Дийнахьа маьлха зIанарий сердалахи, бийсанна прожекторий сердалахи къоасталу къулбехьен сигален тIа советски кемай цIе байракхаш. Уж даьхкад вежарашха йолча гаьннарча мехкара чIоагIа эшаш бола халкъбоахама мухь бахьаш.

Порта коллектив — республике эггара хьалха латтачарех я. ДIадахача шера цун болхлоша сентябре кхоачашйир паччахьалкхен план. Из толам цар баьккхаб къахьегам геттара дика вIаштIехьбаккхарах, рационализаторски предложенеш шерра балха юкъеяхьарах. Болхлоша культурни салоIаргдолаш деррига хьалаш вIаштIехьдаьхад порте — йолаш я клуб, столовеш, массехк спортивни площадка.

— Укх шера, — йоах порта начальника Ле Ван Хонга, — тха коллектива хьалхашка, КПВ IV съезда решенеш кхоачашъяра къовсам лоаттабеча берригача мехка хьалхашка санна, доккха декхараш латт. Тха порте кхоачаргбола мухь цхьан шера шозза дукхагIа хургба. Уж декхараш кхоачашде низ кхоачаргба тха. Производственни совещане порта болхлоша декхар тIанийцар — карарча шера план декабрь юкъеккхоачаш кхоачашъе. Порта ерригa коллектива мохк юхаметтаоттабара, социализм хьалъяра шоай берригa низ дIабала кийча я.

Г. ЖИДЕЛЕВ,
В. ХРЕКОВ,
ТАСС корреспонденташ.
Ханой.

Бахрейна мехкдаьттеи гIулакхаши

Бахрейна кердагIдола истори, кхы дукхача Iарбий мехкий а санна, мехкдаьттаца дувзаденна да. Из корадаро а даккха доладаро а йоккхий а кагий а социальни экономически проблемаш хьакхеллар цу боккха боацача Персидски заливерча мехка.

Ткъаь иттлагIа шераш доладаллалца укхаза йоккха тIема база хьалъьйча Англе оалалла кIал латташ хинна из зIамига мохк форда чура лехача жовхарашеи креветкаш яхача чкъаьращен цIи хеза бар. Хеталора из чIоагIа наб кхийтта болаш санна. 1932 шера укхазара мехкдаьтта корадича мехкара вахар дикка дийнделар. Бакъда цу дийндалара ший тайпара куц дар: мехкдаьтта дохкарах хьайиду дошув, бокъонца аьлча, кIезига мара боацача шейхий тоабан лаьжгачу Iовра.

Бахрайне бокъонца дола бIыл гIеттар кховзткъалгIча шерашка, дунен рынкашка мехкдаьттанара хьашташ айделча. Заливерча кхыча мехкашка диллача Бахрейна доаккха мехкдаьтта лоадама дац—3 миллион тонн гаргга, хIаьта а цига вахача 240 эзар сага вахаре кIезиг-дукха хувцамаш ца деш а вахара феодальни овлаш меттахьа ца доахаш а дисаизар. Бахрейне эггара а дукхагIа мехкдаьтта дакха йолзелар БАПКО яха («КАЛТЕКС» яхача американскичун филиал) компани 1972 шера.

Цу ханна эттар: мехко мича ханналца эпаргба ший мехкдаьттацарча аьттонах боала пайда, из ха фу даь йIаьх а ергья, яха хаттар. Из дош гIеттар мехкдаьтта даккхарах мехка экономика цхьа оагIув болаш яр. Чкъаьрий дахдоахи юрта боахамерен доала пайдаш хаьдда лаьгIделар. 1971 шерарча хьокхамашка диллача мехка юрта боахаме - хIама хьадеш хиннача 60 эзар сагах цига висар 4 эзар саг мара вацар. 1975 шера мехкдаьттагара хьатIабенар берригача пайдах 80 процентал тIех бар. Цу хьалайшка лаьрхIар мехкдаьтта доаккхилга лаьгIде, хIана аьлча цун мах лакхлуш хиларо из кIезигдарах хулаш дола эе юхаметтаоттаде тарлургда. Цунца цхьана гучадаьлар мехкдаьтта экспортах хьабоалача пайдах экономика кхыдола доакъош дегIадоаладелга бакъахьен аьттув болаши хилар. Шерье йолайир яйгача промышленноста предприятей сеть, хьалйир кIала доакха завод, электростанци, форда кемаш тоаду предприятеш. Мехкдаьтта доаккхилга юхаозаро цхьабола болхлой юрта боахаме а экономика лоархIамерча доакъошка а балха оттилга вIаштIехьдаьккхар.

Цу шерашка Бахрейне дикка гIойленаш а йолаш банкаш дегIайоалаяра хьалаш дар хьакхолла. Дунен тIа йоккхагIйолча 32 банковски объединене шоай филиалаш хьайийллар укхаза. Цу тайпара, Бахрейна пайда тIабара — банковски операцеех доагIар — цхьаькха тоатолг а хьахилар.

Экономически дегIаахаро цу цхьан ханна хьаяьй кхыйола проблемаш а. Промышленни проекташ кхоачашъяра а мехка экономика тоаяра а дуккха а лаьхара квалификаци йола болхлойн специалисташи эшаш бар. Цунца цхьана мехка хIама хьадеш болча гIайренашкарча нахах аханел тIех бола нах дешар-йоазув ца ховш ба. Из бахьан долаш лоаллахарча Iарбий мехкашкара балха хьаихха специалисташ, тахан, официальни даннешка диллача, мехка экономике къахьегача берригача болхлоех 37 процент ба. Цу тайпара, бе болх боацараш дукха болаш деррига капиталистически мехкаш экономически кризисо дIалаьцача хьале, Бахрейн квалифицированни болхлой ца тоъаш я.

Цу хьало мехкара нах хьоабаьб, цо Iаьдалаш мехка доалдеча аппарата «бахрейнизаци» яра официальни никъ хьакхайкабе безача даьхар. Из гIулакх кхоачашдара торонаш кIезига я, хIана аьлча цу гIулакха ерригa а дешара система хувца еза, чакхъяха езаргья лоархIамера социальни эргалонаш. Уж тайпа хувцамаш хIанз а кийчдаьдац. Бахрейна Iаьдалаша «де лаьрхIар хьакхайкадий» мара кхы хIама дац, цу деша тIа бахрейнцаш кхераш ба гаьна баргбий-те мехка «мехкдаьттацара аьттув», яхаш.

В. ШЕВЕЛЕВ.
(ТАСС).

БОЛГАРИ. Плевенера А. Халачева цIерагIа текстильни комбинат — республике хьалхалаттачарех предприяти я. Цун продукци дIаухийт дунен тIарча дукххача мехкашка.

Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дизара сийна хьалхалаттача болхлоша декхар тIаийцад 1977 шера 9 сентябрга— Болгаре Къаман цIей долча денга шоай пятилетка планаш кхоачашъе, аьнна.

СУРТА ТIА: А. Халачева цIерагIча комбината цхьан цехе.

БТА—ТАСС сурт.

«ДИНАМО» ЯХА МОСКОВСКИ СТАДИОН 1980 ШЕРА

«Динамо» яхача московски стадиона хьатIадоагIача шера ах бIаь шу дуз — вахара хьлсап дича тоъала ха я из. Дунен спортаца нийсса гIа бахара из тIехьа йиса йиш йолаш яц хIанзарча дIадехарашта.

Москве Олимпиада-80 хургйолча хана «Динамо» яха стадион керттерча даькъе олимпийций тренировочни юкъмоттиг хинна дIаоттаргъя. Бакъда, эргайоаккхаш тоаяьча ЗIамигача спортивни арене дIахьоргъя яхьаш — баьца тIа ловзача хоккеистий матчаш. Итт эзар еага торо хургъя царга хьажа.

ЗIамигача спортивни арена юххе хьалъергъя гимнастически залаш йола универсальни спортивно-тренировочни комплекс, иштта ейгача атлетикан футболен манежаш. Эргайоахаш тоаяь тенниса майдаш пайда эцаш хургъя кIалкхетаргах летараша тренировкаш еча. Трибунашта кIалара Йоккхача спортивни арена цIеноиш эргадаьхача дIалургда боксерашта, штангисташта, фехтовальщикашта, кIалкхетаргах летарашта тренировкаш яра. Цига хургъя ейгача атлетика зал, 25 а 50 а метр гаьна хьежоргах топаш кхувса тираш.

Эггара ЙоккхагIа йолча спортивни арене, футбола майда а, хьалхабувларгах уда наькъаш а, гаьнагIа хIамаш кхувса а, лакха кхувсалу а моттигаш чуйоагIача моттиге тренировкаш дIаяхьа торо хургъя футболистий, ейгача атлетика спортсмений. «Динамо» стадиона хьайийллача майдаш тIа олимпийски яхьашка кийчлургба волейболисташи баскетболисташи. Стадиона хиня Iам тоабича цу чу хургъя 50 метр дIоахал дола, дIайха хий чухецаргдола ванна, иштта некдераша, хи чу кхувсалураша, хи чу бургацах ловзараша шоай говзал лакхъергйола 10—17—25 метр йIаьха ваннаш.

ДIадахача шера официальни визитагIа Москве вена хиннача Дунен халкъашта юкъерча олимпийски комитета президента, лорда Килланина стадион эргаяккхара проект йязачул тIехьагIа белгалдаьккхар «Динамо» керда комплекс балха дукхалга а цун пайдане хиларга а диллача дунен халкъий спорто дIадехар Iалальмате дика кхоачашдеш йолга.

Ца аьлча далац стадиона модернизаци яра балхо, цун массайолча ханара вахар ца толхаделга: хьалха санна укхаза хулача спортивни яхьашка уха дукха нах аренашка, майдашка царга хьажа торо йолаш болга, цхьан дийнахь а юкъагIа балац спортивни секцей, физически кийчон группай болх.

Борис ОЛЬШЕВСКИЙ,
СССР спорта мастер.
(АПН).

ДИКАЧА НАЬКЪА ТIА ХИЛДА ШО, НОВКЪОСТИЙ!

Iалальмате бокха ба дукхача къамех бола нах баха вай мохк. Цунна дукха эш говза кулгаш, дIайха дегаш дола нах — лораш.

Цар доалахьа хургда сага эггара дезагIа дола хIама — вахар, унахцIено. Сона хетаргахьа, дунен тIа яц лорачул езагIа, гуманнегIа, бехктоккхамегIа говзал. Сага вахар лорадар, из дIаьхдар, иразе хилийтар — из лора эггара хьалхара дехкар.

Нагахьа санна лор хила лаьрхIа хье вале, Iа кхетаде деза кIай халат дийха, Iоажала кIалхара саг ваьккха, унахочо а цун гергарча наха а баркал аьнна, наха чIоагIа эша саг хье хинна ца Iелга. Хьо ва эггара халагIа бола болх каралаьцар. Хье мелла сагота вале, ха во е дика латте хIара минута кийча хила веза хьо халo тIакхаьчача унахочов оарцагIвала. «Сона магац, сона хац» — ала йиш яц лора. Цунах тешаш, цунга дехар деш хьеж корага моллагIа унахо.

Нагахьа санна медик хила Iа лаьрхIадале, хьона ха деза кIай халат хьа балха дувхар долга. Из тIадийхача денз хьа бокъо яц сагаца охца хила, саго яхачунга ла ца дувгIа, эгIазъаха. Хье лор вале, веррига а хье дIале наха! Са дувца безам ба Ставрополе институт чакхаьккха из никъ хержача вай республикерча кагирхоех.

Ставропольски медицински институт болх бе йолаелар 1938 шера. Ялх факультет я институте — дарбан, стоматологически, педиатрически, лорий говзал лакхъяра факультет, медицински училищай хьехархой квалификаци лакхъяра факультет, подготовительни отделени. Института чуйоагIа 43 кафедра, туберкулеза курс.

Ше болх бе йолаелча денз институто арахийцав 8936 специалист, царна юкъе дегIадоагIача Африка а Азе а мехкашкара 80 лор а волаш.

Ставропольски медицински институто хIара шера дIаэц вай республикера викалаш а. Масала, укх шера из яьккха вовл Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето хьожаварах деша ваха хинна 12 саг. Уж ба дарбан факультетера Абисалова Т. С., Крапивко Н. С., Ковальчук А. В., Безручкина И. А. Иванова О. А., Лопашова И. Д., стоматологически факультетера Арсамакова Т. И., Хакиева Л. М., иштта кхыбараш. ХIаьта веррига а Ставропольски медицински институтера вай республика тайп-тайпарча моттигашка болх бергболаш воагIаргва 18 лор. Дукха ха йоаццаш институте болх беш хилар дарбан а стоматологически а факультеташка дийша боалараш балха дIа-юха хьежабара вIашагIъелла комисси. Цун балха юкъе дакъа лоацаш хилар со. ХIанзале а шоаш миччахьа балха гIоргба бIаьш лораш.

— Тха институто доккха дакъа лоац къона кадраш кийчъеш, — аьлар комиссе председатель, института ректора Ю. П. Михайличенкос. — Укхаза дийша лораш болх беш ба вай мехка массе а мIинге. Дийша баьнна лораш арахецар студентий вахара лоархIаме хIама хинна ца Iеш, боккхача лоархIаме гIулакх да института еррига коллективана а. Укх шера къаьстта чIоагIа кийчделар тхо цу гIулакхага, хьалха дIахьача хана хинна кхоачамбоацараш дIа а доахаш. Хьалха оаха кхоачашъяьяцар цхьаццайолча областашта лораш кийчбара план. Из дувзадена дар нах дIа-юха хьожабеча комиссена юкъе моттигашкара викалаш ца хиларца, къонача специалисташа болх бергболча моттигий хьалаш ца довзарца, кхетама болх ледара лелабарца.

Укх шера дийша боалараш дIа-юха хьожабеча комиссе лакъа лаца 16 областера а автономни республикера а викалаш бийхар оаха. Кировски а Тюменски а областашкара дIаинкхача берригаш хьа а баьхкар уж. Дийша боалачарца вIашагI а бетталуш цар дувцар шоайцига къонача специалисташта малагIа хьалаш да, Iалам миштад.

Хоза кийчъяьча кабинете аргI-аргIагIа чуух студенташ. Царех ваI ва Бородинов Юрий Владимирович. Цо ший вахар хетадаьд акушерстванеи гинекологенеи. Из балха воагIаргва Нохч-ГIалгIайчене.

— Хоза хеташ воагIаргва со. Со ваь хьалхийна мохк ба Нохч-ГIалгIайче. Са дан нанеи дах 1 Мая цIерагIча колхозе.

Дукха лораш баха лерхIаш ба Тюменски, Кировски, Пермски, Пензенски, Рязански, Саратовски, Орловски, Тульски, Тамбовски областашка, Калмыкски, Татарски автономни республикашка. Иштта дукха къона лораш бусаш ба Ставропольски края районашка болх бергболаш.

Кхаь дийнахьа вIаштта болх бир комиссе. ЦаI шоллагIчоа тIехьа ухаш кабинете чуухар, цIей долаш санна, кийчбенна студенташ. Царех дукхагIа бараш равза бар хьожабаьча моттигашка баха. Бакъда, нийсбелар цхьацца бахьан а доахаш гаьина дIабахара духьале ераш а. Цу тайпара бараш кIезигагIа бар.

Кастта хургболча лораша советски лора Дув буаргба «общества эггара чIоагIагIа эшшача метте хьинаре къахьега».

Вахара шерача наькъа тIа баргба къона лораш. Бакъда, институцара бувзам хоалабергбац цар. Бувзам лоаттабергба шоай хьехамчаш хиннача хьехархоища, шоайла вIаши.

Къонача лорашка ала дог доагIа:

— Къахьегаме, вахаре аьттув балба шун! Дикача наькъа тIа хилда шо!

С. ДОБРИЕВ,
Нохч-ГIалгIай АССР унахцIено лораяра министерства воккхагIвола инспектор.

Оаха яздаьчун лерагIа

«МурцIала киловзалаш» яхаш корта а болаш яр укх шера 3 марта «Сердало» газета тIа кепатеха критически материал. Цу тIа дувцар МагIалбика «Картофельни» оалача участке йолча «Малгобекнефта» НГДУ ОРС-а № 9 йолча тика заведующе Костоева советски торговле бокъонаш цIенхаштта телхаеш хиларах.

Критически материала тIа хьоадаь кхоачамбоацараш дIадахара хьакъехьа даьр дувцаш каьхаташ даьккад редакце цIерагIа.

Укх тайпара хоам бу тхога «Малгобекнефть» НГДУ ОРС-а начальника А. Ганиева:

«МурцIала киловзалаш» яха критически материал йийцай ОРС-а коллектива собране. Газета тIа дувцаш дола кхоачамбоацараш № 9 йолча тика балха тIа нийсденна хилар бакъда.

Советски торговле бокъонаш телхаярах № 9 йолча тика «заведующена М. У. Костоевна «строги выговор» яьй, «Чкъаьрен хьайбай продукции» яхача склада заведующи Ю. А. Хадзиев балхара дIа а ваьккха шин бетта № 2 йолча базе грузчикалла вахийтав, иштта боагIаш бола бехк биьб мах беча предприятей балха тIехьа боагIаш бола тIахьожам ца лоаттабаьча торговле отдела кхыча болхлошта а.

Наха чIоагIа хоатташ йола продукташ: хьоар, даьтта, дулх торговле предприятешка доаггIача бесса дIа-хьа нийсдара де дезар даьд. Розничи торговц сетеи общественни кхачан предприятешкен разнарядках йоагIар мара телац уж.

Берийн дарба дечен учреждешта лаьрхIа кхачан продукташ Iалашъяра гIулакха хьайийлай № 16 йола мелкооптови тика.

Торговле предприятешта цхьан дийнахьа дохка йиш йолча дулха, даьтта, колбасни изделей боарами уж продукташ наха дIахецаргйола хан белгалъяьй.

Торговле бокъонаш телха ца яйтаран продуктий маьхаш нийса хилийтаран тIехьа лоаттабеча ведомственни тIахьожама болх дикагIа вIаштIехьбаккхара де дезараш белгалдаьд». «Грознефть» объединене УРС-а начальника заместитела Ж. Евлоева дайтача письмо тIа аьнад:

1977 шера I апреле УРС-е гIолла техача № 31-к йолча приказагIа «Малгобекнефть» НГДУ ОРС-а начальника заместитель — торгови сектора начальник Ильясов Мусса Борисович, КПСС МагIалбика горкома бюрос яьча решенега хьежжа, коммерчески болх во лелабарах, торгови сектора болх эргабаьккха тоабе аьнна «Грознефть» УРС-а шийна хьалхашка оттадаь декхар кхоачаш ца дарах балхара мукъавалийтав.

Цул совгIа, УРС-а торговли вIаштIехьяккхара йолчеи общепитеи совето торгови отдела болхлошкара доаггIача бесса болх дIа ца бехарахи, ОРС-а ведомственни тIахьожама комиссе болх мелбалийтарахи, ОРС-а балха юкъе кхыдола кхоачамбоацараш нийсдалийтарахи «Малгобекнефть» НГДУ ОРС-а начальника А.-В. К. Ганиевна «выговор» яьй.

ЛЕНИНГРАД. «Искатель» —иштта цIи йолаш я лаьттан кIалхарча инженерни коммуникацешкара арауха газ хоаялийтара лаьрхIа йола автолаборатори. Массе оагIорахьара тохкамех чакхъяьккхачул тIехьа гIа города хьалашка лелае могаяьй из.

«Искатель» вIашагIъеллар — Ленсовета исполкома газови боахама Управлене специалисташ. Феца метан хилар гучадоакх оптически квантови генератора-лазера новкъосталца.

СУРТА ТIА: «Искатель» яха автолаборатори. Хьалхарча плане — Ленсовета исполкома газови боахама Управлене слесарь Е. М. Ранцев.

И. САБАДАША сурт.
ТАСС фотохроника.

ФУТБОЛ

«ТЕРЕК» — «КРИВБАСС»

Ший хана «Терек» санна мехка футболах йолча чемпионата шоллагIча лиге дуккхача шерашка лайза а цига толашагIйолча командаех цаI хинна а я Кривой Рог яхача городера «Кривбасс». Вай футболисташа санна криворожцаша а дукха къахь ийгар хьалхарча лиге ловза бокъо яккхар духьа. Самардийнахьа С. Орджоникидзе цIерагIча стадионе царна юкъе хинна матч уж ши команда официальни чемпионате вIашагIъеттаялара юхьиг яр. Цудухьа къаьстта сакъердаме дар, шоллагIча лиге ловзаш дукха ха яьккхача цар, футбольни иерархе шоаш хьалъурагIа цхьа гIа баьккхача фу Iомадаьд хьахьоккхарга хьажа.

ДIадолалушше а белгалдоаккхаргда вай цунах хIама ца хиннилга. ХIана аьлча йоккха счет йолаш котъяьннаяле а ший толашагIйола матч чакхъяьккхай аьнна ала йиш йоацача «Терека» духьала даккха хIама хиланзар хьаьший. ХIаьта «Кривбассо» ше укх шера Москве ловзаш «Спартакагара» цхьа очко хьаьккха хилар теркалдича из Грозне а толам баккха гIерташ ловзаргьа моттар.

Цхьабакъда вIашагIкхетар дIадолалушше а ловзара совле хьаьккхар кадайгIа а хьинарегIа а хиннача «Терека» футболисташа. Хьаьший защитникашка са ца доаккхийташ тIатаI уж цар наIарашта. Бургац футбольни майда цхьан оагIо тIара говза вокх оагIо тIа а йоахаш, цар юххьаща денз еш хинна дуккха атакаш гол чу ца тохаш чакхъяла йиш йолаш яцар. Эггара тIехьа 12-ча минуте А. Чихладзес штрафной майдан чура нийсса хьожаяь теха бургац хьаьший вратара карара ийккхар. Кхычарел хьалхагIа цунна тIакхаьчача В. Соколова чутехар из. Белгалдаккха доагIа В. Соколов цул хьалхарча матчашка санна укх вай дувцача вIашагIкхетаре а ше ца кховеши командана дукха пайда беши лайзалга.

Хьалхара гол чутеха кхо-йиъ минут ялалехьа юха а гIалат баьлар «Кривбасса» защитникаш. НаIарашта гаьна йоацача цар бургац дIа-хьа луча хана из хьаяьккхача В. Колядкос «Терека» совле шин бургаца дIакхоачайир.

Цул тIехьагIа хьалхара тайм чакхъялалехьа а шоллагIча тайме а массехказа гол чутоха йиш йолаш вар А. Якушкин, В. Колядко, А. Синько, кхыбараш. ХIаьта хьаьшаша шоззакхозза дика вIаштIехьъяьккха хинна атака чакхйоаллача кхаьчача йохайир «Терека» защитникашеи ший команда наIараш тешаме лораеш хиннача вратара Балахниней. Цул совгIа вIашагIкхетар чакхдалалехьа кхоалагIа бургац а чутехар вай спортсменаша. Из карагIдаьннар юха а В. Колядко вар. Иштта счет 3:0 а йолаш лоархIаме котало яьккхар «Терекo».

20-ча мае вай команда Ташкенте «Пахтакорацеи» цул тIехьагIа Душанбе «Памирацеи» ловза езаш я. Цун цига аьттув баларга сатувсаш хургда вай.

М. САЛМАНОВ.

Сиха дIадахар ах шу

Цу сарахьа дукха нах гулбелар Нохч-ГIалгIайчен радио ЦIен концертни студе. Хозача зизаща кийчъяьяр из.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета телевиденеи радиои Комитето вIашагIъелла хинна болхлой а юртий а корреспондентий аргIанара школа йистеяьккхараш бар гулбеннараш. Диззача ах шера дийшар цу школе болхлой а юртий а корреспонденташа, пенагазетий редактораша, кепайоазон, радио, телевидене активисташа, болхлоша, гIулакхерча наха, студенташа, школай дешархоша.

Цу школе дийшараша ладийгIар радио а телевидене а балха теорех йолча лекцешка, дакъа лаьцар семинарски занятешка, Iомайир радиои телевиденеи техника. Иштта цар дакъалаьцар передачаш кийчъеча.

Телевиденеи радиои Комитета председатела С. М. Лагутина дег тIара доагIача дешаща даькъала бийцар школе дийша баьннараш, дIахо йодача хана де дезараш белгалдаьхар.

ХIаранена дIаделар школа чакхъяккхарах дола свидетельство.

Цига къамаьл даьча болхлой а юртий а корреспонденташа В. Бельфереи С. Молотковеи доккха баркал аьлар шоай хьехамчаш хиннача радио — тележурналисташта балха говзал шоашта Iомаярах. Массане цIерагIа дош делар радиоцареи телевиденецареи бувзам кхы а айххагIа лелабе.

С. ТАСУЕВ.

Редактор
Т. А. ТЕБОЕВ.

ЛАЗАРА ГО БАЬБ

Лорий говзал лакхъяра Центральни института лерга, къамарга, мераж хулача лазарий № 67 йолча московски клинически больница ларда тIа болх беча кафедра операционни палата. Укхаза къовсам лоаттабу халача лазарца сага хулача воча дестамца.

...Профессор Погосов Ваник Саакович сихача боралца хачуяера операционе. Гулбеннараштa бIара а хьежа, берригa кхоачам ший метте болгах тийшача, волавелар из кIамаргах щитовидни железайна операци е. Лораеш оттаю цо цамогаш волчун форта тIа скальпель. ЧIоагIа сатем латт...

— Са доахача кIамарга чакх са доагIа моттиг хьаелл вай.— йоах геттара оаз а лохъяь профессора ший коллегашка — цун кулгашка хьежача лорашка, — цIенача ткана тIакхаччалца дIайсаккх йиста моттиг.

Хирурго скальпельца эттIаду дестам, зIамигача моарзагIлгаца «церган етт» цунна, човна юкъера из дестам хьадоакх. ХьалхагIа оттаяь диагноз къамарга хинна шоллагIча степена рак яле а, хьадаьккха дестам лаьрххIа йолча шушига чу а делле лабораторе дIадохьийт. Иштта дIадахьийта из а кхы ззараш а юх-юха а тохкаш, вIашдухьал нийсдеш къахьегаргда онкологаша, биологаша, Iилмахоша. Цу тайппара хила дезаш да из! Онкологически лазараш хIанз а тIехьа сага эггара бирсагIа вола моастагIа ва. ХIанз а дукха къайленаш я из во лазар хьахилар а из шердалар а тохкача гучаяханза.

...Операционни стола юхе шо-шоай моттигашка латт берригаш а. Массе а оагIорахьара ткань техкачул тIехьагIа, хирург волалу ше хоадаь моттиг дIатега. Погосова — Кубатка методагIа дIахьу чакх са доагIа моттиг дIакъовлилга (Погосов Ваникаи аспиранткана Кубатка Татьянайнеи из методика балха юкъейоалаярах авторски свидетельство еннай).

Наркоз яьчул тIехьагIа самоваьнна унахо операцеи тIехьара тIахьожам бара а дIахо дарба дара а палате дIачу вихьар, тIаккха со дукха уйла еш яьгIар ма сиха «таIазар дир» хирурга рака дестама яхаш. Хеттача беса атта ярий-теш из котало? ДIахо фу хургда унахочох?

Операци чакхъяьлча профессор салоIаш волча хана, сe кхийра цунна гIо деш хиннача доцента Антонина Василе а доцента — Триандофилиди Ипполита а дувцарах, цун функции толха а ца еш къамарга хулача рака операци елга кафедре йоккха опыт Iоаяьлга ха. 25 шу совгIа ха я из гIулакх тохкаш медицински Iилмай доктор, профессор Погосов вола. Кафедра специалистий чоте кIезига бац цар Iоажалах кIалхара баьха, юха вахаре, къахьегаме эттараш.

...Ший кабинете Ваник Саакович дийцар соня къамарга хула рак яха лазар фуй, къамарга зе а ца деш цунна мишта дарба де йиш я.

— Эггара дукхагIа рак яха лазар хул 40—60 шу долча маIача наха, — йоах Погосова.— Кхалнахачул пхийттаза, ткъозза дукхагIа хул из маIача наха.

Иштта лазараш хилара а даржара а бахьанаш? Укх тайппара кхетаде деза уж: массехк во гIулакх вIашагIкхетар. Эггара хьалхарча аргIагIа уж да гIаьле увзар, къамаргашта хронически лазараш, во дестамаш хилар, оаз чIоагIъеш низ бар, зенне долча профессиональни гIулакхаша бувзам хилар.

— Мишта хов из лазар дий, миштай цун белгалонаш? — хетт аз профессорга.

— Цу лазара клинически белгалонаш я оаз хувцаялар, къург беш къамаргашта лазар хилар. къамарга лаазар ух, кхайка ву, багара во хьаж ух, садаха хала хул...

Массадола лазар хилча а санна, керттерадар да сиха лора тIавахар, из лазар хилча — отоляринголога. Гаьна а ца доалийташ диагностика яр — рак санна долча лазара дарба дара толам баккхара ларл. Клиница лорашка дарба дайта баьхкарех аханел дукхагIа бараш ба 1-чеи, 2-чеи степена лазардараш, кIезигагIа ба 3-ча степена лазардараш, хIаьта 4-ча степена боарамга лазар кхаьчараш, дарба де йиш йоацараш ба ала мегаргда.

— Сона хетт, — белгалдаькхар профессора — вай мехка онкологически гIулакх дела йоккха эффект луш хилара дола тешал из долаш санна. Вай мехка хIанз рак яха лазар тохкаш болх беш я онкологически профила Iилма—тохкама ткъо институт, 250 гаргга онкологически диспансер, 3.5 эзарнел совгIа отделени, кабинет. Цига болх беш ва 5.300 лор — онколог, ши эзарнел дукхагIа лораш радиологаш.

Баха нах лораш хьожаш чакхбахаро торо хулийтт во дестамаш дола, хьалха цIаккха а дарбан учреждене ца хинна нах гучабаха я, иштта из дестамаш лараш белгалбаха а.

— ХIанз вай вийцача операци яьча сага диагноз оттадир цо болх беча моттиге профилактически хьажар деча медсанчасте, — йоах профессора, цун лазара исторега а хьежаш. — Боккъонца дола диагноз деце а лоравала везилгах саг кхетадеш хул из. Медсанчасто из тхо долча хьожавир, баха цунна дарба дара наькъаш лехар.

— Миштад дарба дара гIулакхаш?

— Ала деза тхона, онкологашта дарбан наькъаш лаха халагIа а дукхха духьаленаш хьалхашка увтташ а долга. ХIара шу массаза доал чIоагIлуш а дегIадоагIаш а да онкологически учреждениеш технологически Iалашъяр. Царех дукхагIа ярашка йолаш я вай хана терапевтически а кхыйола а аппараташ. Дика хьожкам луш да лазар гаьна даьнна деце лучевой оалача хьисапе дарба дар, бакъда, хала хете а, массаза а дарба хилац цох.

ТIаккха онкологаша юкъедоакх хирургически дарба, лучевой а химиотерапе а новкъостал деш. Тха кафедра йоккха опыт я рак яхача лазара дарба дара. Цар дикал я къамарга зе а ца деш дукхагIа йолча хана дарба хилар.

Сага вахар дIаьхдаларга диллача, цунна тешал ду укх цифраша: къамарга 1 стаде лазар хинна операци яьрех 90 процент нах дукха бах. 2 стаде лазара дарбадаьраш — 80. 3 стаде лазара операци яьраш — 70 процент.

...Йоккха клиника, йоккха хирурги. Лорий говзал лакхъяра Центральни института лерга, къамарга, мераж хулача лазарий кафедра лорий хIара дин бийсеи диза да наьха вахар, цар унахцIено бахьан долаш лоаттабеча къовсамах, наха хула лазараш дIадахара гIулакхех.

ХIара дийнахьа чакхъювл укхаза дикагIа болча специалисташа еш йола операцеш, уж зувш ба керда мел дар хьаIомадеш, цу лазарашта дарба дара Iилмана карагIдаьннараш довзаш бола лораш.

ХIара шера укхаза шоай говзал лакхъю мехкарча ши бIаь гаргга отоляринголога. Советски онкологе балха опыт дIаэцаш ба социализма мехкий специалисташ а. № 67 йолча московски больница клинике баь Iви из болх, из бу СССР Медицински Iилмай Академе Онкологически Iилман центре, П. А. Герцена цIерагIча Iилма — тохкама Московски онкологически институте, лерга, къамарга, мераж Московски Iилматохкама институте, Иркутски медицински института кафедре, лерга, къамарга, мераж хулача лазарий Украински институте, цу халача лазарца къовсам лоаттабеча кхыча моттигашка. Со тешаш я цу халача лазарал вай коттдаргхилараx.

Мария ПОХВАЛОВА.
(АПН).

ФЕ ХИЛА

Наькъашка дIа-хьа лелара кхерамзлен Еррисоюзни хьажара хьалхара ах дакъа чакхдаьннад. Укх деношка геттара дика дIабодаш ба бахача наха юкъе беча наькъашка лелара кхерамзлен профилактика кхетама болх.

Городерча маршрутех лел агитационни 10 автобус, массехк трамвай, тролейбус. Цар салонаш чу дIатеха да хоза кийчъдаь, хьажара лоархIам белгалбоаха, наькъашка лелара бокъонаш керда йоаха каьхаташ, плакаташ.

Автомашинаш лелаераша микрофона чу гIолла дувц пассажираштa улица наькъашка гIолла дIа-хьа лелара бокъонаш телхае йиш йоацилгах.

Алхха укх деношка шоферашка а гIашлошка а дIакхаьчай кхо бIаь эзарнел совгIа памятка-листовкаш. Царех зе даллал беркат а даьннад. КIезигагIа телхаю дIа-юха лелара бокъонаш, фе хул наькъах тIехбоалаш. Бакъда, хIаьта а дукха я бокъонаш телхаю моттигаш.

Къаьстта дукха авареш ю хIанз мотоциклисташа. Наькъашка хиннача зенашка хьежача гуш да царех 65 процент корта бохош дола малар меннача мотоциклисташа даьлга. Кхы а да белгалдаккха дезаш, мотоцикл лехкача наха юкъе дукхагIабараш 16—18 шу даьнна кагий нах ба. Цо хьахьокх тайп-тайпарча организацешка, къаьстта дешара заведенешка наькъашка лелара кхерамзлен балхах лаьца кхетам балар во латтилга.

Беха а болаш ко бе делларех ба № 5 йолча Грозненски производственно-технически училища дешархо А. Якушев, Грозненски автошкола курсант Х. Хамзаев, кхыбараш.

Наькъа тIа боккха бохам хилар укх деношка Малгобекски районе. Ший доалахьара «Жигули» 16 шу даьннача гаргарча сагага А. Энгиноевга елар А. Богатырева. Наькъа водаш тIакIалтIа иккхар из.

Цига велар А. Энгиноев, хIаьта цунца хиннача кхелета воагIача шин сага чIоагIа човнаш хилар. Цу тайппара гIулакх нийсделар Шалински районе а. ГАЗ-53 яха машина «ГАЗ-69» яхачунца вIашагI а кхийтта вийра ши саг.

Уж хIамаш ца хила тарлора, нагахьа санна юрта Советашa, райисполкомаша, тайп-тайпарча организацей кулгалхоша шо-шоай моттигашка наькъа лелара кхерамзлен бокъонаш ювцаре, хIанзарча хьажара лоархIам дIабовзийтаре.

ДIадахача кIирагIа Нохч-ГIалгIайчен наькъашка 62 авари хиннай, 5 саг веннав, 32 човнаш яьй.

Нохч-ГIалгIай АССР
Госавтоинспекци.

ТЕЛЕВИДЕНИ

17 май
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранара гимнастика. 9.30 — В. Розов. «Современник» яхача московски театра «Массза а дийна» яха фильм-спектакль. 14.00 — «Йоккха гIишлош хьалъечара балха денош». Кинопрограмма. 14.55 — «Дувенна гонахьа». Австрали. 15.20 — «М. Стельмаха творчество». 16.05— «Юрта гIулакхаши проблемаши». 16.40 — «Сергей Прокофьева берий иллеш» яха фильм-концерт. 17.00— «Кагирхой адресаш». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.35 — Телевидене Грозненски студе «Эстафета» яха телевизионни документальни фильм. 18.50 — «Саги закони». 19.20 — «Халкъа творчество». Телевизионни обозрени. 20.50 — К. Симонов. «Салтий мемуараш». Письмош. ШоллагIа передача. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Шоана хетар». 22.35 — Езача атлетиках йола СССР чемпионат. Ростовера передача. Йистеяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Бераштa дола телевизионни фильм. 18.15 — «Деррига хар лов сона» яха киножурнал. 18.25 — «Композитор Анатолий Новиков». Документальни фильм. 18.50 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала). 19.05 — «Шоана, кхалнах» (гIалгIай меттала). 19.35 — Телевизионни спектакль.

18 май
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранара гимнастика. 9.30 — Мультфильмай программа. 10.10 — «Саги закони». 10.40 — «Киноиинкъбархой клуб». 14.00 — «Хьа къахьегам, хьа сийле я». Документальни фильмай программа. 14.45 — М. Пришван. «Са оагIув». 15.15 — Литературни произведенеш экрана тIа яхар. «Донская повесть» яха художественни фильм. 16.45 — «Iилма тахан». 17.15 — «Зурманчаш, мичад шо!». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла», Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.35 — Сийлахьйоккхача Октябра 60 шу дизарга. Сийлахь — доккхача гIулакха тIехьара къовсамхой Ю. Албагачиев (гIалгIай меттала). 18.50 — «Гренадски волость я Испане» яхача телевизионни документальни фильма премьера. 19.30 — Футболах йолча дунен чемпионата хьахоржаш йола матч. СССР сборни — Венгре сборни. Перерывах — «Спортлото» тираж. 21.15 — «Ха». Информационни программа. 21.45 — «Искусства мастераш». СССР халкъа артист Станицын. 22.40 — «Дунен велогонка». Чехословакера передача. Йистеяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Бераштa дола телевизионни фильм. 18.15 — Мультфильм. 18.20 — Белорусски ССР-а халхарий Паччахьалкхен ансамбла концерт. Минскера передача. 18.50 — Кагирхойи атеизми. ВЛКСМ Шелковской райкома секретара Коваленко къамаьл. 19.00 — Республикански теманкий театра «Майра Кикила» яха спектакль (нохчий меттала). 19.50— «Тахан манеже» яха телевизионни фильм.

РАДИО

17 май

6.30 — «Юртара Iуйре». Ялат чуэца кийчо еш ба механизатораш. «Новогрозненский» совхозера передача. 6.50 — АргIанарча политдента. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.26 — «Сердало» газета обзор. 7.32 — Ашараш (гIалгIай меттала). 8.25 — Хоамаш. 8.35 — Концерт (гIалгIай меттала). 8.45 — Коммуниста кандидатски тохкам. Беседа. 9.15 — «Саг дукха вахара гIулакхаш». Академика Чеботарева беседа (нохчий меттала). 9.30— «Къона вай заманхо» яха радиовыпуск. 16.00 — ДIаяхача замах юхедисача воча гIулакхашца къовсам лоаттабара гIулакха кхалнахьа советаш. Беседа (нохчий меттала). 17.15 — 1737-ча автоколоннера передача (нохчий меттала). 17.30—Урус-Мартановски района социалистически яхье хьалхалаттараштa дола концерт (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 18.40 — «Сайранара Грозный» яха радиовыпуск. Горсете гIолла. 18.30 — Ашараш.

18 май

7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.26 — «Ленинан некъ» газета обзор. 7.32 — Ашараш (нохчий меттала). 8.25 — Хоамаш. 8.35 — Октябра байракха кIал. «Халкъа иразa тIехьа къовсам лоаттабарцо». Очерк. 8.50 — Ашараш (нохчий меттала). 9.15 — Ленински тIехьаленцара кердадар (гIалгIай меттала). 9.30 — «Цхьан дезале» яха радиовыпуск. 9.50 — Ашараш. 16.00 — РадиоладувгIархой заявках дола концерт. 16.30 — Хоржамашта накъадолхаш. «Халкъа кандидат». Радиодувцар. 16.45 — «Юбилейни вахте». Грозненски районера передача. 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллен Грознен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хелен фегара температура республике 23—28 градус, Грозне 25—27 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Кховна хувцалуш морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка догIа а делхаш, малхбузехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 6—11, дийнахьа 18—23 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктоккхама секретара — 3-34-38; партийни вахареи культураи отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

СФ05119. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3685.